

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 38 (236) - joi 18 septembrie 1958

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

O nouă stagiune

La teatru se joacă în fiecare seară două piese. Una, care figurează și pe afișul colorat al trupei, se desfașoară pe scenă și utilizează actori de profesie. Cealaltă se consumă în sala și beneficiază de un număr înfinit de interpreți care se schimbă la fiecare reprezentație. Spectacolul pe care-l dau cu încredință și fără repetiții prealabile ocupanții fotoliilor și stărilor în colaborare cu entuziaștii balcoanelor merită să fie studiat de oamenii care pregătesc marile miraje al spectacolului profesionist de pe scenă.

Ați observat emoția spectatorului? Unii sînt aci, în sala cu fotolii de plus, oaspeții noi, de mult așteptați. Privirile lor îmbrățișează lacome cadrul festiv al sălii, îndreptându-se apoi cu speranță către faldurile tainice ale cortinei care-l întâmpină gravă și tăcută. Pentru spectatorii mai vechi, trăcut nu se reduce ci devine, dimpotrivă, mereu mai amplu și mai profund. Dacă ne uităm prin ochii minusculi ai cortinei în sală, nu se poate să nu fim izbiți de sentimentul aprins al așteptării pe care-l citim în ochii spectatorilor anonimi. Este o așteptare dulce, dar încordată și care covârșește dintr-o dată pe oamenii scenei cu mari răspunderi.

Anonimii din sală sînt oameni adevărați care vin la teatru după o zi de muncă activă. Pentru acești spectatori teatrul nu înseamnă nici un moment un local de hașis în care se cumpără uitare și se înlesnesc câteva ceasuri de evadare din realitate. Asemenea pretenții au aparținut cîndva marilor și minci burhezii care consuma arta ca pe un stupefiant comod și salutar. În ceea ce-l privește pe muncitorii și pe fărâni, ca și pe intelectuali atașați idealurilor socialismului, ei vin la teatru pentru ca să se întîlnească din nou cu viața și anume cu reprezentarea ei în imagini artistice înobilite de strălucirea moralei înalte. Intrucît spectatorii se ocupă zilnic cu ridicarea unei noi societăți, se înțelege că ei așteaptă cu încredere în fotoliile din sala de teatru ca pe scîndurile scenei să se petreacă în primul rînd înțelesurile dramatice izvorîte din problematica omului de astăzi, constructor al socialismului. Același public întîmpină cu un mare interes marile opere ale literaturii dramatice scrise în alte timpuri, opere al căror mesaj închinat umanității nu și-a pierdut încă vigoarea și măreția.

La începutul unei noi stagiuni, asemenea adevăruri cunoscute se cuvîna a fi amintite, repetate și răspetate, intrucît ele trebuie să prezideze cu severitate alcătuirea noilor repertorii și întocmirea întregului plan de activități culturale.

V. Mindra

(Continuare în pag. 7)

Primejdia revizionismului

În ultimul timp problemele criticii literare au revenit în centrul atenției publicațiilor periodice, constituind obiectul unor precizări necesare cu privire la sarcinile criticii actuale în îndrumarea literaturii noastre pe calea realismului socialist. Imperativul principialității — pază împotriva atitudinii concesive față de infiltrațiile ideologice burghize — subliniat cu vigoare în articolul „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară” („Știința” nr. 4270/71 din 18-19 iulie) a servit drept punct de plecare pentru examenul poziției ideologice a criticii noastre actuale, determinînd un revizor în acțiunea de valorificare a literaturii zilelor noastre.

Preocuparea de a fixa rolul criticii literare în raport cu creația scriitorului nu este necunoscută sau înedită. Nevoia de a descoperi criteriile obiective în explicarea și aprecierea opere de artă e un corolar necesar al afirmării spiritului critic, îndeosebi, în cultura contemporană.

Ceea ce lipsește însă criticii premarxiste era fundamentul științific al interpretării opere literare ca fenomen de suprastructură și raportarea lui la condițiile vieții economico-sociale, în spiritul dialecticii marxiste. Teza marxist-leninistă despre artă și literatură, precizînd condiționarea reciprocă între bază și suprastructura ideologică și caracterul literaturii ca „parte integrantă a cauzei generale a proletariatului” — a fost confirmată și de succesele literaturii sovietice. Estetica realismului socialist, care intruzează — în ideile și metoda sa de creație — tezele materialismului istoric și dialectic aplicate la fenomenul artistic, a adus criteriul esențial și fundamentul științific studiilor literare. Sarcina de a aprecia semnificația și valoarea imaginii artistice în raport cu adevărul vieții, ca și examenul concepției scriitorului ca reflex al transformărilor sociale corespunde unei trăsături esențiale a criticii științifice. În măsura în care criticul dovedește o reală capacitate de înțelegere a fenomenului literar și o fermă atitudine principială — renunțînd la formele gândirii axiomatice, care deschid calea dogmatismului, — el este un factor necesar pentru orientarea literaturii epocii noastre. Astfel se elimină în principiu orice tentativă de alterare, subiectivă a aprecierii critice. Momentul de afirmare a criticii impresioniste care pleacă pentru auto-nomia esteticului” desprins de orice conțințene și determinări obiective, este de mult depășit. Dar în exercitarea rolului ei de selecție și valorificare a fenomenului literar, critica actuală nu e lipsită de riscurile presiunii abile a ideologiei burghize, care urmărește anihilarea funcției sale principiale, crearea unei atmosfere de confuzie, slăbirea combativității și estomparea — pînă la dispariție — a spiritului de partid.

Mircea Mancaș

(Continuare în pag. 6)

MARIA BISCA-NELEANU

„Vasile Roață”

INSEMNĂRI

O scurtă căldorie, în timpul verii, de-a lungul Bistriței prin cheile Bicazului și pînă la Lacul Roșu, mi-a trezit unele gândiri, pe care le notez aici. Am privit plutele Bistriței și mi-am adus aminte de acele alte copilării, venind de pe Olă, îndrumate pe Dundre. Este o tehnică străveche. Fîndcă trunchiul de copac poate fi rostogolit și poate pluti, oamenii cei mai vechi au tăiat din el roate și l-au lăsat să alunece pe ape. Așa au apărut primele mijloace de transport. Bănuiesc că plutele este contemporană cu roata, ba poate mai veche. Pe Congo se mai văd încă oameni călărind un bușten, cîrîndu-l cu miinile, cu picioarele. Ideea de a reuși buștenii și de a-l face să alunece împreună n-a putut apărea prea tîrziu. Atestările literare ale plutirii sînt însă relativ recente; notez una în Plinius, Naturalis Historia, III, 53. Plutașii de pe Bistrița folosesc o tehnică arhaică și, în legătură cu ea, s-a format un caracter omeneșc dirz și eroic, „Jupînd cu apa, cu furtunile și cu stîncile”, cum zice Sadoveanu, raportul acelor oameni și al locurilor lor. Plutele Bistriței nu vor mai pluti însă către vechile joagăre; apele Jurtanoase, abătute din calea lor, îndrumate pe o altă abia acum un an, se vor repezi din turbinatele hidrocentralele de la Bicaz și vor genera curent electric pentru locuințe și întreprinderi pînă departe. Fața țării se va schimba.

După ce m-am depărtat de Cealău, privesc valea care urmează a fi inundată, viitoarea mare a Bicazului. Ne-am oprit sus, pe șosea, în dreptul șantierului celui zis, unde apele se vor prăvăli în propăștia de o sută de metri și mai bine. Oamenii care lucrează la pereții laterali ai stăvilurului par, priviți de sus, mici ca niște greieri. De-așupra noastră, din peretele stîncos, macaralele își întind brațele și trimit capete uriașe de beton, care se răstornă la locul lucrărilor. Muncitorii se așează pe platforma dispozitivului cupei și, legănîndu-se în vîzduh, zboară deasupra prăpăstiei amelițoare; macaraua îi așează ușurel pe sol. Mă întorc și privesc în sus către manipulatorii macaralelor: unul din ei execută flotarea pe barele paralele care leagă cabina lui

de stîncă, vine apoi și se așează liniștit pe bratul de oțel, deasupra abisului; își aprinde liniștit luleaua. Sînt oameni ai vînzăduhului, cărora le este de ajuns și cel mai îngust punct de sprîjn. Tot vînzădușii munca în toi.

După ce cobor pe șosea și ajung în partea opusă a văii, descopăr marea așezare omenească formată în preajma lucrării de la Bicaz: un oraș întreg, cu mari edificii, cu teatre, cu cluburi, cu tot conținutul necesar unei aglomerații omenești atât de întinse. Mai departe au luat naștere industriile menite să pună la dispoziția construcției hidrocentralele materialele trebuincioase. Este o forjă uriașă, dar bine reglementată. Alargă mașinile de turism, camioanele, cisternele. Un gînd stăpînește totul. Îți place să-ți spui că într-o desășurată de mare de acțiune nu este nici

Să înceteze provocările împotriva R. P. Chineze!

Conștiința popoarelor

Agresorii americani au trecut de la ridicul la temerar. După ce au debarcat cel mai teribil armament intr-o țară săracă și neînarmată, au trecut la agresiune în contra Republicii Populare Chineze, unde nu-l mai întîmpină tineri desculți și în cămașă, ci soldați conștiinți.

Itinerariul agresiunilor e mai lung: Coreea, Vietnam, Egipt, Liban, China...

Dar oriunde atacă și vor ataca se izbesc de noua conștiință a popoarelor care se ridică hotărît și condamnă orice agresiune.

Urmăriți de blamul întregii omeniri ca gangsterii prinși asupra faptului, s-au retras de pretutindeni. În apele Pacificului nu vor avea altă șoare.

Conștiinț de grozăvia inimaginabilă a ceea ce ar fi un război atomic, așa cum vor să-l aștie americanii, alături gurașii mei sutele de milioane care s-au ridicat în contra agresiunilor americane care tulbură munca cinstită a poporului chinez pe cale de a-și lăuri o viață nouă, în care vechea civilizație renaște azi în alte forme.

Demostene Botz

Inima noastră bate alături de China populară

Erăm pe puntea „Transilvaniei”. Pireul începuse să se vadă alb, de cretă, prin ceața de noiembrie. Suflătele noastre se aflau într-o senină așteptare: curînd — foarte curînd avea să aibă loc întîlnirea noastră cu veșnica frumusețe a Helladei.

În clipa aceea le zărirăm. Treceau măscate de negură, sumbre, lungi, grupate masiv laolaltă, ca niște amenințătoare forțe malfice, vasele flotei a 6-a americane.

Imagina această fmi revine de cite ori elesc despre manevrele agresive ale flotei a 7-a în apropierea coastei chineze. Și mă gîndesc: nici flota a 6-a, nici flota a 7-a și nici o forță malfică din lume nu va putea opri înaintarea victorioasă a Chinei populare, realizarea marelui ei destin.

Politica aventuristă, de negare a realității, politica Statelor Unite e sortită unui trist eșec.

Și inima noastră bate alături de China, de marea China, de singura China — existentă și posibilă — de China lui Mao Tze-Dun.

Maria Banuș

Protestăm

O țară uriașă, cu oameni muncitori, puternici, plini de virtuți, o țară cu veche și prețioasă cultură, construiește în clipa de față lucruri mărețe, pe temelia altor legi, în lumina unei dreptăți sociale pe care pînă acum n-o găsim. Dar liniștea ei e turburată și amenințată de provocările americane.

Aceste provocări însă nu pot desțepa în toate conștiințele drepte din lume decît minie și revoltă. Toți cei ce iubesc cu apărindere pacea, creația, construcția, vor protesta împotriva încercărilor americane de a stînjeni mersul înaltor al vieții în China.

China are nevoie de liniște pentru marea operă pe care o săvîrșește, și noi cei ce credem în dreptul la fericire al tuturor popoarelor, noi cei ce vedem în China una dintre țările cele mai pline de dinamism și frumusețe, ne împotrivim cu energie încercărilor americane de a-i stîngheri nobila operă.

Lucia Demetrius

De la o întîlnire

Scriu aceste rînduri sub impresia, încă fierbinte, a unei întîlniri ce s-a consumat cu zece minute în urmă. Am fost printre cititori. Le-am citit poezii. O oră și aproape jumătate. Crezînd că depășisem de mult limita timpului lor disponibil, am anunțat sfîrșitul. Dar un om trecut de tînerțe, cu părul relezat scurt și cu o frunte energică, s-a ridicat și mi-a pornit parca:

— Mai stați, tovarășe poet. Niște versuri despre China lui aveți?

S-au asociat alie glasuiri, multe, meren mai multe. Și am citit trei poezii despre China. Întîlnirea s-a

încheiat cu lozinci țîșnite spontan din toate colțurile sălii, preamînd prietenia cu poporul chinez și lupta sa nobilă împotriva provocărilor imperialiste.

Era un protest minios la adresa dușmanilor păcii. Era în același timp un mare și neplăcutor poem. M-am simțit obligat să-l transmit prin rîndurile de față, într-un rezumat, desigur, palid.

Cauza păcii se află în mîini bune. Agresorii au cel mult șansa unei rușini lamentabile.

Eugen Frunză

Sportul... de-a debarcarea

Mă gîndesc cîteodată cît trebuie să se plitesească somerii americani, al căror număr crește, așa cum stie toată lumea, în fiecare zi. Nu este altă de ușor să aștepti stînd degeaba sau umbrit de la, ziua cînt poți să prînești resturile de dolari ce reprezintă

ajutorul de șomaj (și asta, vai, altă de scurt timp)! Coadă cotidiană făcută în fața stabilimentelor filantropice unde poți găsi o supă... populară, cum o numesc cu altă ingenuitate unii, oferă un trist prilej de a constata că nici măcar această mizerabilă mîncare nu se obține decît cu o îndelungată răbdare. Sînt, desigur, unii ce consolează la ideea că numărul meren creștînd al celor care supraviețuiesc din pomană publică, îi dă o oarecare siguranță pentru viitor. Nu se poate, vor spune aceștia, sîntem din ce în ce mai mulți și cineva trebuie să se îngrijească și de noi. Acest început de criză, amintind pe cea teribilă din anii 1929-30, trebuie să dea de gîndit guvernătorii și vor fi luate măsuri.

Și într-adevăr, se iau măsuri! Unele ziare de mare tiraj nu mai publică foiletoane ilustrate înfățișînd cucerirea lunii de către un superman vankeu, din motive binecuvîntate, tristele aventuri cu spioni roșii ce trăisportă bombe atomice în valize, piesă cu piesă, pentru armarea New-Yorkului în aer, s-au răsufat, nici măcar

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Perspectiva revoluționară (II)

Pînă la eliberare, literatura noastră nu izbutise să exploreze lumea muncitorilor de la oraș, decît într-o măsură foarte redusă. Opera de pionierat începută de Al. Sahia n-a fost urmată de o sinteză epică mai largă. Din romanul românesc rămînea absentă viața mediilor proletare, sau cînd apărea (Carol Ardeleanu, G. M. Zamfirescu, Sărmanul Klopstock) o îneca un univers pesărit și infim al periferiei. Nu mă gîndesc, spunînd aceasta, la o simplă prezentă a muncitorilor, ci la o umanitate deosebită, pe care e o intrinsecă și pe experiența, optica, morala lor particulară. Lumea unei continua să fie încă pentru literatura romînă o „terra incognita”, și iată că un roman ca „La cea mai înaltă tensiune” de Nagy István pătrunde cu îndrăzneală în inima ei. Perspectiva complet nouă pe care o asemenea realizare o aduce în ordinea problematicii noastre literare depășește însă această sinteză raportare istorică. Romanul lui Nagy István în spiritul realismului socialist descoperă o zonă de viață încărcată de potențial revoluționar, trăind la cea mai înaltă tensiune”. Muncitorii lui sînt surprinși în momentul cînd devin stăpîniți nzei, cînd încep să lucreze numai pentru ei și pentru copiii lor. Umanitatea, care intră prin carca lui Nagy István în cîmpul investigației literare, face așadar o experiență capitală pentru toate nuzuințele ei, e pusă în sîrșit în situația de a-și deslășura liberă întreaga capacitate de organizare, întreg peniul inventiv, gania completă a insușirilor morale, dă, cu alte cuvînt, un mare examen cu rezultate de excepțional interes general.

Noutatea aceasta o conține și „Desfășurarea” lui Marin Preda. Aici, un țărăn e urmărit în experiența omenească absolut inedită la care-l supune istoria, chemîndu-l să immortimizeze definitiv un sistem întreg de relații înrobitoare, degradante și să întemeieze altele bazate pe respectul muncii și al demnității omenești. Perspectiva revoluționară, deschisă întregii noastre literatură de povestea lui Ilie Barbu, e cu atât mai vie cu cît ea se impune în împrejurări aparent delavorabile. Acțiunile deviatorilor de dreptăți, prin deformările aduse liniei partidului în problema colectivizării agriculturii, îl slăbesc pe erou să treacă printre încercări extrem de grea. S-ar părea, o clipă, că și de la lumea în care și-a pus atîta nădejdi, Ilie Barbu n-are să așopte cîne știe ce. Idealul socialist din sufletul acestui țărăn sărac supune prin urmare lucrurile unei confruntări dramatice, de o rară acuitate. Și în contrast cu ele, hrănit de încrederea în partid, izbucnește într-o flăcără de o uimitoare puritate omenească. Sîntem la-

răși în fața unei realități neexplorate, în care se zămisește o umanitate cu alte dimensiuni morale și pe care literatura noastră nouă, ca știință despre om, are mîndria să o înscrie în sfera descoperirilor ei.

PENTRU REALISMUL SOCIALIST

E ceea ce se întîmplă și cu „Pasărea furtunii” a lui Petru Dumitriu. Ea găsește în faptele oamenilor aceștia simpli, care au pornit să-și croiască altă viață, o altitudine fundamental schimbată pînă și față de forțele carbe ale naturii. Pers-

carii lui, învățată să nu mai ingenuncheze înaintea stăpînitor, nu mai vor să se supună acum nici capriciilor mării și istoria lui Adam Jora, flăcăul ostilit la ocnă pe nedrept, „moriacul” rebel, prins într-o luptă pe viață și pe moarte cu soarta hofărită să-l doboare, activistul comunist pătruns de ideea că important nu e numai să înțelegi lumea, dar să izbutești și să o schimbi, e un exemplu edificator în acest sens.

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

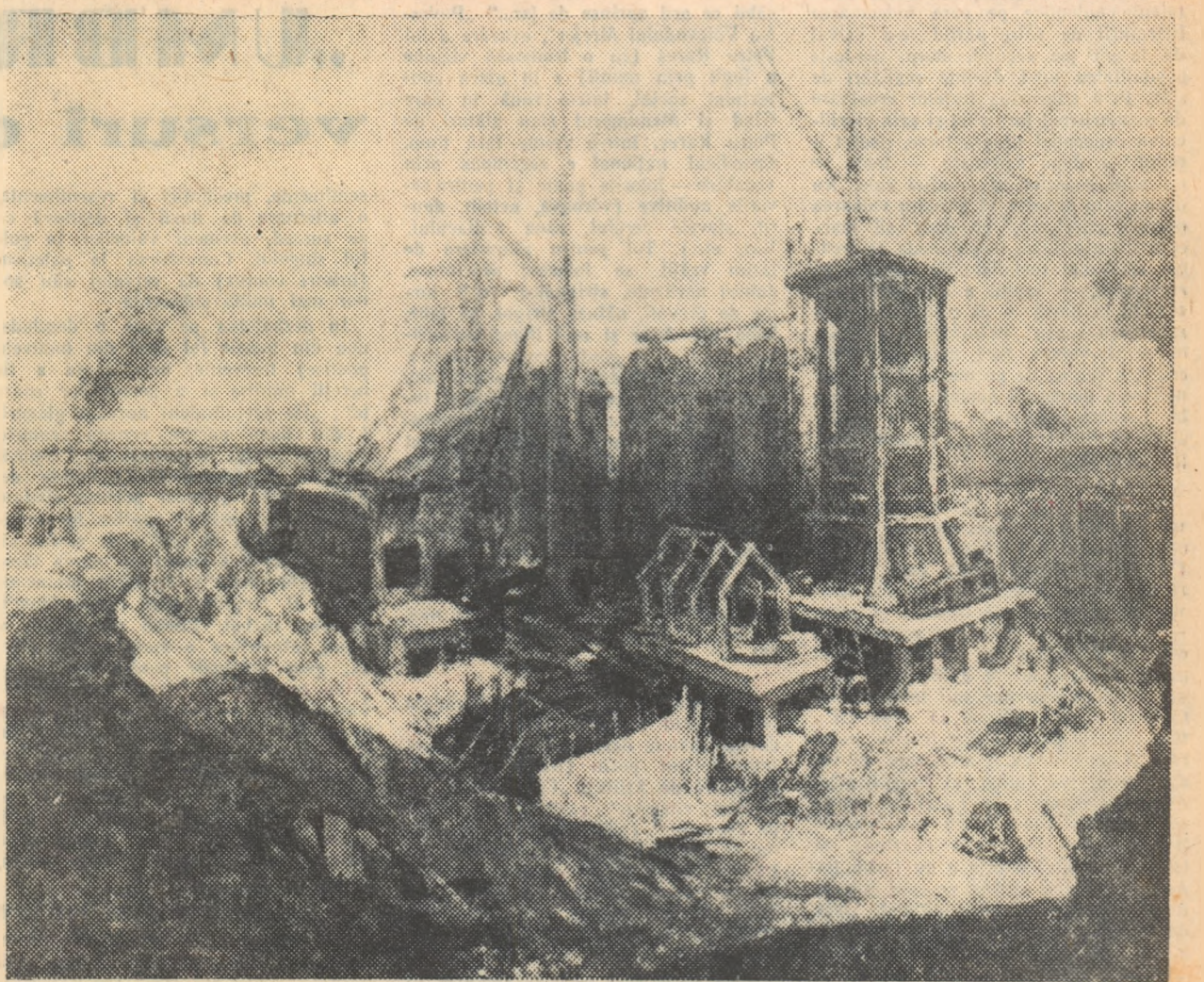
Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

Poporul nostru, modelîndu-și pentru

OCTAVIAN ANGHELUȚA

Hunedoara: Fabrica de dolomit

Inscripție

Tu minte casa noastră de-afădată
Și-n preajma ei o bombă dezghi-cată?
Cum de-am uitat-o totuși... Pe ruine
Păianjeni plase și-au țesut, sau cine?

Degetul morții, plasa de paing
Zidul zgîriat al casei îl ating.
Tu îi privești năluca... Vrei să pieri?
Nu?... Strigă-ți glasul-alcuni spre patru zămi!

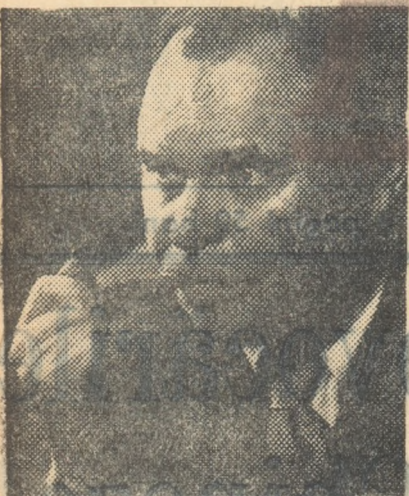
In cap de lan...

În cap de lan seacă dă în pîrg,
Culori de floare se desfac cu sîrg.
E una vinată, ciudată ca un fluture.
Cum i-or fi spus? Polenul stă și-și scuture...
Cealaltă-i floarea grîului, și poate
Pălesă de-așupră-cerurile toate.
Dar mai încolo alta strălucînd
Își zvrile manifestele de-argint.
Cărarea-ngustă-n lanuri se îndoaie

Capete blonde-au părul de văpaie.
Și dincoace se clatină în cete
Cîtinii, toți cu palme violete.
Și toate florile sînt vesele și suple
Ca viața, ce cu sevele-le umple,
Și ca-n literatură-s felurimi...
Dar iată macii prin împrejurimi.
Și-s roșii macii, roșii mari petale:
Sînt, Revoluție, oglinzi curiozi tale!

Szemler Ferenc
În romînește de Victor Kernbach

CRITICĂ ȘI POETICĂ

Mă-nreb dacă n-are de gând să-i treacă vechia inclinare elegiacă...

Intra una din stăruțele gnomice ale volumului, el definește de altfel creația autentică drept rezultat al durerii („Mărgăritarii”):

Durerile inimii strivite-ntr-o boabă și date multumii ei să-i fie poadaobă.

Prezența continuă, discretă, a tristeții sau melancoliei, arată că fabulistul, cu tot sarcasmul pe care-l utilizează, nu este un nihilist, nu privește umanitatea cu ochii de carnisar. Condiția esențială, după îndemnul horatian, este ca dinții fabulistului să rămână albi („Dentibus albis”), neînținși de singele vicii. Fabula trebuie să corespundă viciilor, dar fără violență. Intra una din ultimele sale satire (a zecea) Horațiu spune că: „În multe situații dificile, guma izbutese mai bine decât violența”. În fond, fabulistul este un iubitor de oameni. În „Songe”, după îndemnul măștrilor genului, Bărescu exclamă și el:

Înțorcase spre oameni, străduțel!

Dar nu poți fi fabulist numai cu alt. Transferul de substanță folosit de către Esop între om și lumea înconjurătoare îi silește pe fabulist să fie un observator nu numai al moravurilor umane, dar și al naturii. Votarea în „Dicționarul filozofic” susține pe bună dreptate că o fabulă reușită este „o pictură vie a întregii naturi”. Fabulistul trebuie să aibă și pasiunea naturalistului, un naturalist preocupat însă nu numai de descrierea și clasificarea, dar și de secretele psihologiei animale. În plus, trebuie să fie și un pictor animalier.

Cu artă subtilă, Bărescu face să circule în paginile cărții sale rîndurile, privighetorii, ciori sau ulii, iezi și măgăruși, păstrăvi, raci și broaște, cîrți și melci, cerbi și oimpanezi. Ului cîntăreț și măgărușul lipsit de fantezie, măsoară, cred, cu exactitate, virtuțile sale în materie de pictură animalieră. Porțelele sînt desăvîrșite și momentul în care eroii încep să vorbească, nu uimesc. Faptul era aproape așteptat.

Parcă pentru a mări dificultățile, și așa destul de mari ale genului, Bărescu a mai adăugat la „Dialectica poeziei” încă una: limitarea extremă a preocupărilor la problema poeziei. Încercarea sa este singulară, fără îndoială, pentru că această limitare excesivă nu poate interesa decât fiind animată de fiorul gândirii dialectice, singura în stare să convingă micul cristal al poeziei puterea de a reflecta un univers întreg. Imaginind această „Dialectică a poeziei”, Bărescu nu a intenționat să devină un legislator al Parnasului. Legislația strictă, în materie de poezie, este ostilă spiritului dialectic, doritor mai mult de profunzimi și de inter-relații fine, decît de comandamente rigide, vremelnice. De aceea, pornind de la cîteva principii ferme ale esteticii marxist-leniniste, prezentate mereu în subtextul fabulelor, stăruiește asupra problemelor estetice, volumul Bărescu să imagineze o „Dialectică a poeziei”, obiecte și animale, care fără ostentație sau rigiditate reflectă problematica noastră estetică. În acest sens, „Dialectica poeziei”, pledind pentru o anumită dialectică în creația poetică, pledează și pentru o direcție clară în problematica vieții. Care sînt problemele pe care le apără Bărescu în volumul său?

În primul rînd el este un adept al striei actualității, a cărei importanță pentru poezie o subliniază prin măsivul capitol intitulat al cărții „Acum, Aici, Acasă”. Aceasta este, se pare, și deza nobilită a poetului, deși care bineînțeles nu poate fi ignorată:

Da! patria poetului e-n timp — dar timpul ău e-Acum, Aici și Acasă — nicioindă n-au dus cărți cîntec O-timp să nu fi fost săpate-n clisa grasă.

„Invitație la azi”, strofe din „Ur-mare și poate strîșit”, arată clar că Bărescu este împotriva nelastei teorii a distanțării atenției și a temporarizării artei și să o deslușească, îmi-cuvinde finalitatea militantă. De altfel, teorii estetizante că arta ar fi un joc, Bărescu îi opune

concepția artei văzută ca trăire intensă, care consumă. În „Congresul cîntărețului”, broaștele pledează pentru artă domestică, standardizată, pentru „unisonul coral”, în timp ce le bădă declară sentențios, dar cu evidentă păsture: „În cîntec care nu te costă viața / nu merită a fi cîntat”. Ideea este tripartită admirabil în două strofe din „Apertentă”:

Din orice corop al naturii se poate cînta un cântec — dar cîntău sădrit al securii e prețiu plecării spre larg.

În rîndele vesnice deschise mai gîțite sevele-adînci, altmînteri corabia cu vise își spulberă prora de stînci.

Necuratimul etoet creator, Bărescu îi conferă numele de „zînicie”. Efortul dramatic, trăirea intensă este singura care asigură atîngerea „inaltului”, zonă pură și stenică a creației autentice. În „Dialectica poeziei” se insistă asupra temei „piscurilor”, „mălmajor”, a zborului către mari altitudini. „Floarea de colț” este simbolul creației desăvîrșite prin sobrietate, modestie, iar îndemnul „Icar nu s-a prăbușit”. În zăr: „Cîntăto-rul, la vîmlele sîmbii lui și-a frînt aripile cu miros de pămînt/ce-ar fi putut să-i stingherească zborul”.

Atîngerea piscurilor în materie de artă, cere pe lîngă efort și fantezie. Pentru Bărescu fantezia este un element important, de care dialectica poeziei nu se poate lipsi. Fantezia este ceea care oferă creației îmbold, îndrăzneală inovatoare. Tema anulează creația și drama măgărușului sînt este elocventă, după cum în disputa dintre cîrta mîrgărită și solemni și lăturele grațios, cîștig de cauză are „aprija trudă-a fanteziei”.

Dar nici unul din elementele poetice sale, sistematice prin însăși voința autorului, pentru a nu o pieri impresia unei legislații stricte, nu este privit în sine, sau impus în mod exagerat în dauna altora. Depînă liberalele creatoare presupune înțelegerea necesității și vederea consecuțiilor echilibrului (vezi în „Stăvilă-rea” dialogul dintre păstrăv și biber). Problema pondei apare alt în „Tovna-vrednică albă”. În dezbaterile coralele dintre fond și formă, creația geometrică a harnice zburătoare nu oleră: „Nici laguri poi, ca să-și vadească / talentul la arhitectură / nici mieră ca să prisoască... / Migală, cumpăt și măsură”. Împodobirea exagerată a verbului amenință creația, făcînd-o prizoniera propriilor poadaobe (vezi „Cerbul”), iar vîntul de imagini este pedepsit precum „Pășărarul”, care, în a moment dat, nu mai pierde nimic, decît greoaiele dropli care îi strîcă capcana.

Preocupat continui de procesul intim al creației poetice, Bărescu nu lăsa nici pe creator. Elogiul său se îndreaptă nereticent înspre „Icar sau spre îndrăznețul culegător al „Floarei de colț”. Nu pentru îndrăzneala propriuză, dar pentru finalitatea artistică în creație, este înțeles că „De orice cîntec vîră sărbătoare-nal, fabulistul condamnă egotismul vanitos, înflănt, rezumînd întregul univers la propria persoană. Satira „Poetul” constituie o piesă autentică, cu năpustiri de viață. Pe aceeași temă sînt construite fabulele „Oșia și roata” și „Invățăcelul”.

Fără a fi propriu-zis o artă poetică, volumul „Dialectica poeziei” captivează prin problematică, prin inteligența și verva fabulistului. M. Bărescu este, în plus, un subtil conștient al multelor taine ale cuvîntului și un virtuoz al prozodiei. Aici — dialectic! — este pentru poet o calitate indiscutabilă, dar și un călăuz al lui Achille. Acesta din urmă apare mai ales în „Așa zise jocul de cuvînt”, în care materia-lul primordial al poeziei nu mai este stăpînit, la modul spartan, propus de Bărescu, ci domină el multiplele posibilități ale poetului. Într-o vîntoa-ră „Autocritică a duhului meu”, autorul „Cîntecelor despre cîntec” va vorbi poate despre viciul virtuozității în sine și despre alte vicii care vor fi scăpat comentariului de față al trudei sale poetice.

L. Vitner

eposurile amare pe care le aduce Hegel artei moderne — și în arico, lul anterior am citat cîteva — au un caracter romantic în înțelesul rîu al cuvîntului. Adică, în jața urîteniei vieții din capitalism, care atrage după sine degradarea de ordin naturalist a creației. Hegel se orientează nostalgice către trecutele timpuri, pline de vitalitate, ale epocilor primitive. (De fapt și aci, Hegel comite exagerări, deoarece opinia se numără asupra caracteristicilor din suprastructura statelor grecești, trece cu vederea contradicțiile sociale care sălășăuiesc într-o înfruntare surdă chiar în interiorul vestitei seninătăți atice.) Da, e adevărat că în toată această vreme omenească tinjete neînecat după o „independență vie”, după „existențialele care adevărat individuală” a „Jolantă”. Da, e adevărat că rîndurile capitalismului strivesc ca o piatră de mormînt tot ceea ce e poezie. Dar lumea, bazată pe echilibrul social și uman, și-năste cu necesitate istorică toamă din contradicțiile aglomerate monstruos în ultima orînduire exploatare.

Marx și Engels, însă în condițiile primei lupte ale proletariatului, au vorbit în cuvînte profetice despre noua societate, denumind-o „primăvara a omenirii”. Reîntoarea însului în posesia înșurătorii umane de care fusese instrăinat, eliberarea de sub starea de sclav al forțelor immanente din natură și viața socială, extrahoridarea înflorire a omenescului din om, iată cîteva din trăsăturile prezise viitoarei lumi. Și în-tr-adevăr, dacă în capitalism artîștul se află în jața chinuloasă dileme de a realiza opere poetice, zgîndrit de realitatea istorică, în viața în noi situație este total diferită creatorul trebuie să lupte ca să-și ridice creația la nivelul continuiului poeziei major al vieții. Deoarece de mine tentația de a diminua dificultățile de creație ale scriitorului contemporan. Hegel, cum am arătat în primul articol, preconiza ca o trăsătură a epocii înfloritoare nu numai a conflictelor dintre indivizi — domeniul creației dramatice, — dar și a obiectelor înconjurătoare și a evenimentelor de seamă care intră în sfera acțiunilor eroilor, într-un cuvînt ceea ce numea el „foliațele obiectelor”.

Acastă condiție clasică o putem realiza mai ușor ocupîndu-se de o umanitate care evolua înec și în tipare bine cunoscut. În lumea noastră vechile moduri de existență sînt însă răsturnate. Oamenii de oșe mai multe ori trebuie să-și examineze vechile convingeri, educația dobîndită în trecut, toamă pentru ca personalitatea lor să se dezvolte mai liber, mai bogat. Apoi transformările radicale cuprind masele întregi de oameni, și supun modificărilor înșei peisajele țării etc. Iată tot altă greutăți în crearea unor tablouri epice rîndușii. Dar toamă aici stau trăsăturile inovatoare ale artei noastre revoluționare. Căci este creată o situație doar în aparență, surprinzătoare: ia înțînă o nouă „foliațele obiectelor” — ca să folosim aceeași expresie — din distrugerea revoluționară a vechilor forme de existență și din structura nouă a vieții din statul democrat popular. Spre pîidă, lupta muncitorimii pentru eliberarea patriei de sub jugul jaslăst (vezi „Strănuim”) ori acțiunile tărîmimii conduse de comuștii în vederea realizării pe cale revoluționară a reformei agrare (vezi „Setea”), — pentru îndrăznețul culegător al „Floarei de colț”, — ce să fie zgîndrit în tablourile epice. Scenele de apărarea țării de curaj, este înțînă sacrificiul. De orice cîntec vîră sărbătoare-nal, fabulistul condamnă egotismul vanitos, înflănt, rezumînd întregul univers la propria persoană. Satira „Poetul” constituie o piesă autentică, cu năpustiri de viață. Pe aceeași temă sînt construite fabulele „Oșia și roata” și „Invățăcelul”.

Fără a fi propriu-zis o artă poetică, volumul „Dialectica poeziei” captivează prin problematică, prin inteligența și verva fabulistului. M. Bărescu este, în plus, un subtil conștient al multelor taine ale cuvîntului și un virtuoz al prozodiei. Aici — dialectic! — este pentru poet o calitate indiscutabilă, dar și un călăuz al lui Achille. Acesta din urmă apare mai ales în „Așa zise jocul de cuvînt”, în care materia-lul primordial al poeziei nu mai este stăpînit, la modul spartan, propus de Bărescu, ci domină el multiplele posibilități ale poetului. Într-o vîntoa-ră „Autocritică a duhului meu”, autorul „Cîntecelor despre cîntec” va vorbi poate despre viciul virtuozității în sine și despre alte vicii care vor fi scăpat comentariului de față al trudei sale poetice.

L. Vitner

Poezia prozei realismului socialist

(II)

senzația de artificial, de făcut. Pentru a putea fi socotită în evidență literatura noastră, semnificativă a întîmplărilor, trebuie să fie zugrăvite condițiile generale, istorice. Scriitorii realisti-socialiști nu numai că nu se feresc de istorie, dar o oglindesc în laturile ei determinante, largesc sfera urîndii dintre individual și social realizînd opere monumentale, cu un caracter profund tipic și profund poetic.

Dar poate că mai poetică trăsătură a prozei realist-socialiste o constituie înflorirea eroului pozitiv. Se știe că în romanul burghez eroul reprezentativ pentru vremea respectivă era omul mediu. (Homais al lui Flaubert e exemplul cel mai tipic). Trăind în mediul „fin” al capitalismului, personajul nici n-avea posibilitatea să ducă o viață adevărată și cu o rațiune înaltă. El servea drept hîrtie de turnesot pentru a dovedi mediocritatea vieții din jur. Nu mai spunem că proza decadentă, în special existențialismul, a uis pur și simplu trăsăturile pozitive ale omului. Realismul socialist a avut însă pretindința un efect forțant, aducînd caracter armonios, ogîndose, din punct de vedere moral. Găsim aici reflectarea acelu proces istoric de care vorbea Lenin, și anume precum că lupta proletariatului face să apară oameni noi, pătrunși de comunismul acestor lupte, oameni pe care-i denumesc „tribuni al poporului”. Acesta țipări nici nu suferă năcar omoparofie cu personajele prozei burgheze. Să ne amintim de Swan al lui Proust care este realizat ca o imagine statică, deapărată pară dintr-un tablou de natură moartă. Desi Swan este cunosător în arta plastică și în muzică, raportat la eroii noștri, oămînt simpli, dar care sînt puși să rezolve marile probleme ale epocii, el ne apare cu o fizionomie intelectuală spălăcită, lipsit de o fizionomie spirituală în adevăratul înțeles al cuvîntului. Caracterul nou al perso-

nașelor noastre pozitive sînt în reconforarea vie, originală cu societatea revoluționară. Desigur și în literatura din trecut s-au creat tipuri de luptători, dar aceștia își exprimau protestul lor aprins opunîndu-se cu mindrie rîndurilor societale inconștante. Literatura noastră întreprinde apoteoză unității dintre erou și colectivitate. Să ne gîndim la toate Hpurile noastre pozitive: de la Mitrea-Cocor la Anton Filip — care se identifi-că total cu noua lume pe care o construiesc. De aci patosul pozitiv al artei realismului socialist.

La capătul acestor considerații cred că putem conchide asupra faptului că acea „poezie a existenței amentale” pe care aproape toți marii creatori din trecut au simțit că era total distrusă în capitalism — ca și în orînduirile exploatare anterioare — apare în societatea noastră în toată bogăția sensurilor ei. Hegel se extazia în fața „liberei individualității” a principilor alici. Ce să spunem noi despre oamenii atîtădată umiliți și obidiți și astăzi stăpîniți vieții? Hegel nu găsea suferințele oșvinte de laudă pentru a releva legătura dintre personajele homerice și mediul naturii și social. Ce să spunem noi despre alici reflectarea acelu proces istoric de care vorbea Lenin, și anume precum că lupta proletariatului face să apară oameni noi, pătrunși de comunismul acestor lupte, oameni pe care-i denumesc „tribuni al poporului”. Acesta țipări nici nu suferă năcar omoparofie cu personajele prozei burgheze. Să ne amintim de Swan al lui Proust care este realizat ca o imagine statică, deapărată pară dintr-un tablou de natură moartă. Desi Swan este cunosător în arta plastică și în muzică, raportat la eroii noștri, oămînt simpli, dar care sînt puși să rezolve marile probleme ale epocii, el ne apare cu o fizionomie intelectuală spălăcită, lipsit de o fizionomie spirituală în adevăratul înțeles al cuvîntului. Caracterul nou al perso-

nașelor noastre pozitive sînt în reconforarea vie, originală cu societatea revoluționară. Desigur și în literatura din trecut s-au creat tipuri de luptători, dar aceștia își exprimau protestul lor aprins opunîndu-se cu mindrie rîndurilor societale inconștante. Literatura noastră întreprinde apoteoză unității dintre erou și colectivitate. Să ne gîndim la toate Hpurile noastre pozitive: de la Mitrea-Cocor la Anton Filip — care se identifi-că total cu noua lume pe care o construiesc. De aci patosul pozitiv al artei realismului socialist.

Teoria poeziei prozei realismului socialist nu poate fi formulată decît de către critica marxist-leninistă, pe baza experienței noi ale precum și a trasei caracteristicilor noi realizate. Căci un lucru este cert: nu avem toate motivele să repetăm vîntura întrebare a lui N. Ostrooșki: „Cîna a avut înaintea noastră altă bogății morale și ideologice? Nimeni, niciodată”.

Ai. Oprea

GETA BRATESCU „Biblioteca din Dobrogea”

Retrospectiva a trei decenii de poezie (1927-1987)

La Iul Radu Bouréanu care o deosebită atenție ați prin valoarea poetului cit și prin semnificațiile ce se desprind pentru o etapă a versului românesc. Radu Bouréanu face parte dintre acele talente autentice pe care îndrumarea literaturii de către partid le-a salvat de la un joc secund, stăpîndu-le posibilitatea unei depline realizări de sine. Prin eliberarea forțelor creatoare de manierismul formalist și prin clarificarea concepției despre lume, poetul a putut să depășească în creația sa un plan superior al creației sale. Nu dorim prin această să anulăm valoarea operii anterioare, ci doar să marcăm superioritatea noii metode de creație, realismul socialist; de asemenea să remarcăm, — faptul a mai fost conștient în presă — că repătrunderea poeziei din epoca 1927-1939 s-a făcut, în acest volum, fără suficient spirit critic, o seamă de poeme nerăspunzînd nici unei necesități actuale. Ne referim la „Viorea moartă”, „Zi de apoi”, „Sună covîntul negru”, „Tărîmul morții”, „Agonkă” ș. a.

În „Zbor alb” (1927-33) poetul e un parnasian cu vers limpede și sonor, cu ecouri din simbolismul flamand (Verhaeren, Maeterlinck), care încrează în filigran emulării și camellii lipovenești. Apar peisaje delicate și pure, — în argint și aur, sau acuarile cu opoziiții simbolice de culori — locuri pustii, a căror tăcere e tăiată de zborul obic al paserilor sau turburată de săsăritul lunei galbene. O vagă tristete plutește peste aceste fințuri colorate și moarte, cu o alunecare de vis spre locul lui, lunar al liniștii albe. Acestei evaziuni în pitoresc, undă-sentimentele violente nu tost abolite. Îi corespunde și o altă evaziune, în istorie. Trecutul istoric e un tărîm legendar, mitic și stilizat pe care autorul îl opune prezentului capitalist, „leat de păcate”. Trecutul, gol de istorie, e un mit cromatografic în care o „jupînță prea albă, prea lunară” se preumbla în carătă de aur, în timp ce pălărese „Peli cu strole abastre, cu

Chronica LITERARĂ

„UMBRA STELELOR”

versuri de Radu Bouréanu

săbii ce ard aprinse de jar...” „Povestea Voievodului Mrejer”, evocare a lui Petru Rareș (cu o frumoasă viziune a fugii prin munți) e în afara contextului social, într-o zonă în care Glad și Memororul stau alături de Petru Rareș, într-o vreme fără timp. Specificul național e recomus prin vocabule — folosite poate și pentru săvurile auditive (voroavă, octoib, dauri, slovele cerului, zava z-diacului, leat, etc.). Tot pentru atmosfera de tărîm vrăjii, se folosesc descințete, duhuri nevăzute, strigoice, vrăji, turme de diavoli, năluci, strigoie pe labe, buhe, etc. Apar și unii îngeri cu atribuții incerte. O gîndire concret-istorică ne împiedică să dăm unui fenomen (aici evaziunismul) aceeași interpretare, în-diferent de epoca în care s-a produs. Și în istorie, ca și în peisaj, poetul dorea să abolească realitățile capitaliste prin zborul alb al viziunii către aceleși loc noi. E semnificativ finalul poeziei „Cărunți visat”: „... și tu deuceam dămurii prin zăre către alte cătune / Nu vea nimeni / Nu pleca nimeni, / Nu u urea nimeni, / Nu ubea nici o fată / Era o lume visată?” (pag. 85).

Dar, prea gravul ev. nu îngăduia refuzul prin evadare. Zborul alb, lin, devine zbatere dureroasă încă din acel impresionant poem (tradus în limba maghiară de Atina), „Căluț rosu”. Cu „Golful singurimii” (1933-36) și „Cai de apocalips” (1936-39) Radu Bouréanu se situează pe planul dramatic al istoriei. Apare istoria ca devenire, realitatea ca posibilitate. În locul vier-sului deica, îșinesc sentimente tari exprimate în opoziții violente de culori. Poetul începe a medita asupra menirii generației sale („generația în penib”, o numise Zaharia Stancu), asupra viitorului; e o meditație prin

baș simbolic, cu un bal și o domniță „cu grafie macabră”.

Protestul e însă încă implicit și se abstrage deductiv într-o stare de ha-lucinație depresivă. E o stare de ten-siune poetică autentică, dar care nu se rezolvă decît în „Versuri vechi” (1938-44) în care e atlată direct hille-rismul și apar primele poezii deschis

spațiu important. Am dorit doar să desprindem lirica mare a evoluției lui Radu Bouréanu și mai ales să remarcăm puternica impresie pe care a produs-o războiul asupra sensibilității sale. Și această impresie — cum din jericile se întîrzi în asamblul operator — procesul este însă limitat într-un cadru strict familial. La Petru Dumitriu legătura cu dezvoltarea întregii societăți este arătată nemijlocit, este manifest vizibilă. Viziunea științifică a autoru-lui îl ajută să demonstreze artistice de-fapt și vorba de preluțarea unei în-tregi societăți bazate pe spolierea ma-șterii populare și care duce cu necesi-tate la revoluția proletariatului și la socialism. Este vorba, dacă vreți, de o nouă calitate a socialismului.

Orice derogare de la această ca-racteristică a realismului socialist, provoacă, inevitabil, eșecul în crea-ție. Într-un articol despre negatofism spuneam că sînt criticabile — fără a exemplifica — și cîteva schițe ale lui Radu Cosasu. Mă gîndeam, între altele, la schița „Atina”, publicată în „Gazeta literară”. Nu poate fi subapreciată înțința prozatorului de a relata că, plecînd în strălănite, z-roina se lovește de un mediu îndefi-nit în fond neomnes; și numai în-torcindu-se în țară poate oia îm-pîntrea suferențioasă. Dar cu esen-țiale, Cosasu estompează ecourile înfrîntărilor social-politice în viața persoanelor. Totuși se petrece parcă sub un clopot de sticlă. De aci, cum bine observa cineva, în schiță nu se petrece în fond nimic; totuși decarge în mod linear (ca într-o hartă) în care și cîmpurile și munții ar fi re-prezentate prin aceleași semne topo-grafice). Poate pentru a suplini lipsa miscării epice, autorul sleiește cu virtuozitate detaliile schiței, dar re-zultatul e că se mărește și mai mult

Nu era locuș să facem aici o anall-ză a volumelor anterioare Eliberării, deși ele ocupă în „Umbra stelelor” un

al poemului. Fiește că un procedeu tehnic mărește nu poate fi judecat în abstract, în absolut ci în raport cu ideea de relief și cu contextul artistic. Evident, există procedee (halucinația onirică, dicteul automat, tehnicile hermetizante), care nu pot, în principiu, ajuta la reliefaarea unui conținut revoluționar. Cele mai multe procedee însă trebuiesc raportate la text, judecate în raport cu conținutul și cu opera gîndită ca un întreg. Un text literar nu poate fi analizat numai după cîteva propoziții declarative, care pot fi uoerîi dezmințite de tota-litatea procedelor folosite. În rapo-rtul dialectic conținut-formă, analiza laturii secundare, forma, poate deveni esențială atunci cînd ea în-țînă ideile sau cînd reliefaază ideile străine celor enunțate declarativ.

Asfel, nu vedem posibilă existența unei arte realist-socialiste, realizată prin halucinația onirică sau prin dicteul automat, așa cum nu vedem posibilă o artă revoluționară realizată prin terminologie gîndiristă sau se-mnătoriașii. Am făcut această precizare intrucit, uneori, citim texte care prin tematică sau poziție declarativă par ale noastre dar care, în fond, ne sînt străine. A pzi puritatea ideolo-gică a unui critici militant presu-pune a nu limita analiza la canuifi-carea declarativă (termenul nu presu-pune o rea intenție obiectivă) ci a pătrunde cit mai adînc în țesătura ideologică a textului.

Radu Bouréanu, unul dintre cei mai talentați poeți contemporani, face parte din acea generație care, formîndu-se în anii tulburîi dinaintea războiului a depășit înțetele și confuziile epocii, și înțîndu-se pe poziții înaintate ale versu-lui nou. Analiza masivului volum „Umbra stelelor” (410 pagini), exem-plificarea afirmațiilor făcute despre noua etapă, realist-socialistă, a crea-ției sale, va forma obiectul cronicii viitoare.

Paul Georgescu

REPORTAJ III LUNA SEPTEMBRIE

PAGINĂ MOTEASCĂ

Toamna aduce cu ea cu-leșul vînturilor și deschiderea școlilor. Aparent, între ele, nu e nici o legătură — în afară de a fi cuprinse în matca aceluiași anotimp. Iar dacă facem distincția necesară că sâr-bătore nu este egal idilic, atunci putem spune cu încredere că ele sînt cele două mari sărbători ale toamnei. Și nu numai atât. Deschiderea școlilor sau, în sensul mai larg — școala, se asociază direct cu înseși ciclurile din natură. Ghiozdanele sînt luate sub braț oam de o dată cu înșurubările de toamnă și sînt parșite toamni în vară cînd, odată cu spicete, da în pîrgă și înaintarea roadele pomilor și ale omului. Pe unele te crește soarele, pe altele omul. Iar omul acesta, sub mîna căruia înviesc, golasele fulginițe vor căpăta, un de an, frunzis mai bogat și vor da roade, este învățătorul.

trebuia să se fiind în fiecare zi. Zăpezi, munți, lupi. Puteai ajunge la școală? Nu puteai ajunge.

Erau șaptezeci de mii de moși. Apropo de un șert dintre ei cu totul neștiutori de carte. Tîra de piatră a anului 1944. Moștenirea unei hăbăr-nări îndelungate, transmisă din generație în generație, odată cu joamea și sifilisul. Vreo sută de învățători la toată această populație flămîndă și risipită. Așa încît, chiar cele patru clase elementare obligatorii se situau undeva pe granița dintre imposibilitate și privilegiu.

E frumos și plăcut pentru dascăl să înceapă în țara prietărilor, cu prima literă a alfabetului. Dar aici, cu zece ani în urmă, învățătorul a trebuit să înceapă de la prima literă a vieții. Poetul a spus: În Tîra Moșilor se face zău. Chiar din primul reas al zilei au pornit, în Apuseni, învățătorii. Ei au răspuns eroic chemării partidului. Erau puțini, un detașament de soc. Curînd, au sosit întîr-niri din toate părțile țării. S-a împărțit numărul învățătorilor. Și totuși frontul analfabetismului, al a-fîtor copii care trebuiau aduși la școală, era vast. Cum să-i aduci pe copii la școală? Zăpezile sînt zăpezi, munții — munți, lupi — lupi. Nu ai cum să-i aduci. Alături? Alături te ca-țeri tu, învățător, în virj de murd — la copii, la oameni.

Așa a fost. Învățătorii s-au răspîr-dit prin cătune, chiar pe priurii de case! Oși a fost. De necrezut. „Gru-puri de case” și aproape o figură de stil aici, în Apuseni, aici asta în-seamnă cite patru-cinci kilometri de la o casă la alta, de la o vale la alta, de la un virj la altul. Fiecare nouă pagină din cartea de citire e un maraton. Alfabetizare și alpinism.

A fi învățător nu însemna a corec-ta oalele și a citi în clasă pagini ale-se. Aici i s-a cerut învățătorului să dea totul: de la cit face 2+2 pînă la ce însemna imperialismul, de la demonstrarea avantajelor cooperatîi pînă la organizarea echipei artistice și dezghețarea minurilor și nasurilor aprinse de viscol. Iar a fi în mijloc oamenerilor, a-ți face datoria față de ei, a-i convinge să vină la cursurile serale și a-i deprinde să ia cărți de la bibliotecă — asta, în Tîra Moșilor, cantă dimensiuni inecete. Un sat se întindea cit Bucureștiul — de la un capăt la celălalt sînt 20-30 de kilo-metri. Școlodorul, de pildă, are o su-prațată de peste 70 de kilometri pă-trate. Am văzut oameni venind la ra-tion, în Ciocîrni, la sedință. Pe ca-Deucea în desagi jin și merinde. Un pas, aici, e un drum. Iar un drum — o expediție.

Ce era de făcut? Așa au luat înmî-nă, în Tîra de piatră, interstatiile. Lo-cuiește speciale pentru copii din pri-mele clase. Douăzeci de internate. A-țară urîă școlii. Zăpada e înău la geam, noaptea scilipse Năminti ochi-lupilor — iar aci, înduntru, copii s-labibese: o-i, oi. Toată iarna. Zece, sute, mii de copii și părinți. În spa-țiele lor, lingă ei, învățătorul. Odată cu literele alfabetului au început să se depene celelalte — ale vieții. Una după alta. În cartea mare a Tîrii de piatră; tot ceea ce n-a fost și este: cooperatie de producție „Horia mo-

șilor”, școli de 7 ani, școli medii, ca-să a pionierilor, spitale, dispensare, case de nasteri.

Iar a vorbi despre medicii din Tîra Moșilor, însemnă a repeți, la speci-ficul muncii lor, imaginea învățăto-rului de aici. Medici fără masină, fără șaretă, uneori și fără cal — pe virjuri vaste de munte. Campanii sa-natavaste, ca și aceea împotriva analfabetismului, brazdează istoria ultimului deceniu al Tîrii de piatră.

Cu douăzeci de ani în urmă, Apuseni își aducea trista contribuție la ma-rele procent al mortalității înfardie din România. Piereau 25—30 de copii dintr-o sută! Procentul a scăzut as-tăzi vertiginos.

De cum am trecut hotarul Tîrii Moșilor, m-a uimit și m-a surprins în bine dragostea și respectul cu care mi-a vorbit ultimul ciubărar despre învățătorii și medici. Și nu știam de ce. Acuma știu.

E o pagină scurtă dar încrustată a-dînc, trainic, în steurile țării de piatră.

Victor Vintu

Ilustrație de N. MOCANU

...Numai în lunca Dunării vor fi redade agriculturii, prin contribuția în muncă a oamenerilor de la orase și sate, peste 200.000 de ha. terenuri.

(Dintr-un ziar)

Această știre laconică m-a făcut să vizitez unul din marile șantiere ale pă-mînturilor care vor rodi la anul pentru prima oară. Așa că, într-una din diminețile acestui septembrie moolom și placut, m-am oprit la marginea luncii Dimboviței. Era o zi cu cerul limpede ca lacrima, cu luminile transparente, aurii, cu ră-sufierea fierbinte, ogoita uneori de vînturi care sculau trimbele de praf și țîstieile în inaltul. Strămeț locul și priveam aceste întinderi de pămînt pe care le mai văzusem cîndva și oamenii care începuseră să pună stăpînire pe ele. Cele citiva ochiuri de apă rămase în papuri: un depăzământ (Colentina) imprimatului, în razele soarelui, reflexe argintii, parînd adevărate pinze de staniol.

Pe măsură ce te apropii tabloul prinde viață se aud motoarele du-dunînd, se văd autobusele care soseșc din Capitala cum fac viraje și se des-carcă pe „săpători”. Cîteva corturi albe formează primele așezări. Oarecum a-șezări, pentru că este găzduiește, unul punctul sanitar, altul comandamentul șantierului, iar al treilea o alimentară. Toate acestea n-au importanță. Semi-ficativ e faptul că odată cu nașterea șantierului, au apărut aici și aceste „instituții”. Ceva mai încolo am în-tîlnit o cisternă cit un vagon, pe care am văzut-o adesea pe străzile Bucu-reștiului. Șoferul lonții Cechia își spune că vine zilnic pe șantier cu 5000 litri de apă la gheață din Capitală. Apă potabilă pe care oamenii o solicită foarte des. Încă un semn al griji pentru constructorii barajului de la Cernica-Căldăraru.

Știau pe oameni unei movile artificiale ce încercău parca lanțul haldelor de pămînt, semănînd cu mari crește negre cu marginile zădrenite. În fata mea se află o mare de oameni care muncesc neosteniți; șiurii neîntrerupte de caruțe, ca niște garnituri de trenuri trase de cai iuți, neasupărați, care cară pămîntul; tractoare cu remorci și autocamioane al căror zumzet înalță un imn viu, tineresc. Bucureștenii, cîteva sute, veniți din uzine și instituții să contribuie voluntar la ridicarea mare-lui baraj, au început și ei lupta cu pămîntul. Pentru cîteva zile și-au părăsit străzile, birourile cu dosare sau liniștopurile. Au prins voincește țîrnăcopul, lopata, și s-au avîntat în marea bălăie pentru pămînturi noi, a-lătura de plugarii din împrejurimi. În ciuda partidului să dea viață încă unui obiectiv al politicii sale înfepite. Și ei au răspuns îndemnului cu toată fi-nința lor. Doar era vorba de o cons-trucție care va aduce și în aceste locuri semele civilizației socialiste. De aceea aici înfîlșești funcționari din ministere lucrînd alături de întovără-șii din Cernica, zefari de la Casa Școlteii întrecîndu-se cu cercetătorii de la Academie. Comuniști au fost printre cei dintii care au cerut să plece pe șantier.

Ștateam și priveam cu uimire acest tablou impresionant. Aveam impresia că în această luncă se petrecuseră în urmă cu cîteva zile doar — cunoșteam aceste locuri cu o liniște patriarhală — cataclisme geologice de neînțelese care răsculșeră năminturile dintre cele două așezări. Cernica și Căldăraru, cîntîșeră tradiția de veacuri și că oamenii care se prînseseră într-o bătălie înflăcărată cu întînderile de pămînt și cu apa, făcînd să muște din glia tare ca țestul în fiecare clipă mii de lopeți,

sînt hotărîți să biruie orice împotrivre. În scurt timp va trebui să fie gata lacul de acumulare Cernica. Pentru crearea acestui lac se va face un dig de baraj care să stă-vilească apele capriciosului rîu. La a-cest dig lucrează oamenii, lucrează în-sufletit de marelui țelului pe care-l ur-măresc, înflăcărați de propriile lor is-prăviri. Colentina își va turna apele for-mînd un lac de peste 300 de ha, smul-gînd în același timp furii valurilor sale alte 500 de ha. și irigînd o mare grădina de zarzavaturi de peste 3000 de ha. O treabă deci unică în istoria acestor locuri peste care au trecut veacuri în șir și nu s-a înfîmplat nimic.

Pînă nu de mult în aceste părți se întîndeau, de-a lungul Colentine și a Dimboviței, pămînturi sterpe, parinturi cenușii, unde domneau în voie culmi și țîstieile, smircurile și apele care for-mau mlaștinile, cubare de malarie. Pe deasupra alergau rațele și rînduiește care coborau în zbor razant să bea apă. Dar veneu și zile mai grele, cînd apele Colentinei înspăimîntau lumea. Izvorînd din dealul Tirgoviștei, rîul reștiului. Șoferul lonții Cechia își spune că vine zilnic pe șantier cu 5000 litri de apă la gheață din Capitală. Apă potabilă pe care oamenii o solicită foarte des. Încă un semn al griji pentru constructorii barajului de la Cernica-Căldăraru.

Știau pe oameni unei movile artificiale ce încercău parca lanțul haldelor de pămînt, semănînd cu mari crește negre cu marginile zădrenite. În fata mea se află o mare de oameni care muncesc neosteniți; șiurii neîntrerupte de caruțe, ca niște garnituri de trenuri trase de cai iuți, neasupărați, care cară pămîntul; tractoare cu remorci și autocamioane al căror zumzet înalță un imn viu, tineresc. Bucureștenii, cîteva sute, veniți din uzine și instituții să contribuie voluntar la ridicarea mare-lui baraj, au început și ei lupta cu pămîntul. Pentru cîteva zile și-au părăsit străzile, birourile cu dosare sau liniștopurile. Au prins voincește țîrnăcopul, lopata, și s-au avîntat în marea bălăie pentru pămînturi noi, a-lătura de plugarii din împrejurimi. În ciuda partidului să dea viață încă unui obiectiv al politicii sale înfepite. Și ei au răspuns îndemnului cu toată fi-nința lor. Doar era vorba de o cons-trucție care va aduce și în aceste locuri semele civilizației socialiste. De aceea aici înfîlșești funcționari din ministere lucrînd alături de întovără-șii din Cernica, zefari de la Casa Școlteii întrecîndu-se cu cercetătorii de la Academie. Comuniști au fost printre cei dintii care au cerut să plece pe șantier.

Ștateam și priveam cu uimire acest tablou impresionant. Aveam impresia că în această luncă se petrecuseră în urmă cu cîteva zile doar — cunoșteam aceste locuri cu o liniște patriarhală — cataclisme geologice de neînțelese care răsculșeră năminturile dintre cele două așezări. Cernica și Căldăraru, cîntîșeră tradiția de veacuri și că oamenii care se prînseseră într-o bătălie înflăcărată cu întînderile de pămînt și cu apa, făcînd să muște din glia tare ca țestul în fiecare clipă mii de lopeți,

RASPUNS LA O SCRISOARE

Data scrisorii e cam veche: Incepul-tul lui '58. Notă răă pentru redactor, dacă răspunsul vine de-abia acum. Dar ce să-i li răspuns atunci? Cel mult: „Vă mulțumim, am luat cunoș-tință, într-un viitor apropiat...”. Pe-tru că, iată scrisoarea:

Tovarășe redactor,
Vă scriu din Cluj. În ultimul timp, în orașul nostru s-au înmulțit că-minele studențești. Studenții și studen-tele care încă mai locuiau la man-sarde, prin bucătării, au părăsit pe-rișterea orașului și a inobilelor mu-fiduse în căminele ultramoderne, confortabile (printre noi se spunea con-forț „ultimul răsnet”). Aceasta a de-ranjat probabil gazele de profesor care cereau sume mari pentru chiri, pentru că în Cluj au început să se înmulțească anunțurile. Pe ziduri, pe stîlpii din stațiile autobuselor au apărut bucățele de hîrtie în care po-țezi: „Primește student în gazdă”; „Ii-chiriez o cameră bună”; „Primește stu-dent în familie”. Alte anunțuri ase-mănătoare descriu detaliat confortul grozav al unei odăie.

Consider că pentru cei care adună material util revistei, cele de mai sus ar putea constitui o sursă de inspi-rație.

Gh. Vasilescu — student
Adresa mea este: str. Petrii nr. 21, Căminul Gh. Coșbuc — Cluj

Tovarășe Vasilescu,
Te-ai adresat unui redactor și ai ni-merit un reporter. Asta însemnă că primești răspuns în locul unei scri-sori, un reportaj. Scuzele mele. Sîr-sișul vacanței, începutul anului, „ba-licii” — cum le spun candidații stu-denții clujeni — îi vor lărgi puțin te-matica. Nu te superi, nu?

Mulțumiri.

NOUTĂȚI DESPRE VACANȚA

Clujul este în vacanță. Nu studen-țimea din Cluj, ci însuși orașul.
Cu treburi pe la sediile asociațiilor studențești am descoperit o noutate în acest ciclu aparent uniform: cîteva vederi. „Salutări din Polonia”, „...ne e dor de țară; peste cîinci zile pără-sim Budapesta...”, „...Moscova ne-a uimit...”, și semnează grupuri întregi. Mai sînt vederi și cu alte adrese: Cehoslovacia, Bulgaris — dacă în bin-ginte... Toate, de la studenții trimiși de asociațiile lor să vadă străinătă-te.

Pe vremea lui Caragiale, mamifica-ti plimba pe dl. Goe de 10 Mai la București „ca să nu rămîna repe-

teat și anul acesta”. Familiile „sub-țiri” își trimiteau odăsele după exa-mene la Paris, Berlin sau Viena. Nu-mi amintesc totuși, să fi plecat cîndva în străinătate grupuri de stu-denți, zeci de studenți a căror singură grijă materială în pregătirea voiajului să fie fotografiile pentru pașaport. Ciu-dat! Cu imaginea Kremlinului sub ochi, cu imaginea castelului Wavel din Gracovia în față, vederile de pe litoral, de la Borsea sau de la Sinaia nu se năreau banale... M-a tre-zit la ordine un procentaj: din fie-care opt studenți ai Clujului, unul se odihnește la munte sau la mare gra-tuit. Biletul de odihnă nu-i o noțiune toamni nouă pentru studenți. Cifra globală este lotuși revelatoare. Deci tot noutate se cheamă.

Dar la Cluj n-a adus un scop pre-sis. Haidem la blocuri. Nu-uni vine să le spun cămine. Nu știu de ce, vechitura din cuvîntul acesta e voadă încăperi lungi, lungi de tot, în-zestrare perfectă (altitudine perfectă, con-trolată de pedagog) și puțină lumină. Și cînd descrii aceste două splindide construcții ridicate în decolul unui parz superb, ar li o crimă să streori în-țar izul mucegait pe care-l degajă pețișule.

Din viața studențimii

Bucuriile au fost gata cu puțin înaintea scrisorii studentului Gh. Va-silescu, adică prin decembrie trecut și adăpostesc 650 de studenți în camere nu mai mari de patru persoane. Ghi-dul meu „Viorica” era la te-reastră cînd s-a semănat iarbă. Mi-a spus că știe tot căminul (cel din sînfîn-gă, al telor) ca pe propria locu-ință. De fapt, nu e o comparație, ci o adresă. Nu l-a mai văzut de o lună și iată, tot li oferă o surpriză: oglin-zile mari, din hol. Știa canapelele plu-sate, știa covorele persane, știa mă-sutele elegant îmbrăcate, numai oglin-zile nu.

Înăuntru, camere frumoase, ba mai mult: cochete. La căminul de bă-ieți de alături, ultimul adjectiv cade. Tot patru persoane în cameră, tot în-zestrare perfectă, însă aci locuieșc bă-ieți. Mă interesează cărui institut apar-tin căminele și mi se răspunde că sînt locuite de studenți ai universită-ților „V. Babeș” și „Bolyai”. Există zeci de cetăți universitare pe glob cu mult mai mulți studenți însă nici un

oraș nu are două universități exact cu aceleși profil și cu aceleși facultăți în două limbi de predare diferite. Mi-am notat în minte că vorbind des-pre locatarii căminelor, trebuie vorbit despre studenții a două naționalități. Eroare. În ușa căminului de fete co-reană Son-E discută nu știu ce cu o țînără sovietică, studentă la chimie în Cluj.

Porfiri mai departe spre al treilea cămin nou dat în folosință anul ace-sta. Beneficiar: Institutul Politic, care și-a cazat peste 300 de studenți în condiții identice, adică excepțio-nale. Mai puțin parcul (băieții se plîng...), liniștea a atîns aci limita maximă realizabilă într-un cămin stu-dențesc. Rar, se deschide cite o ușă prin care se strecoară afară frînturi de melodii. Întrub dacă toți studenții știu să cînte. Mi se răspunde că toți au în cameră difuzoare.

În sfîrșit, glăgie. Dinspre oras so-sește un grup de băieți polarizați în jurul unui vîlgaș cinț doi oameni hrî-niți la supliment. Portarul blocului mă avertizează: — Sportivi... — Exact! Încep antrenamentele, com-pețițiile.

N-are rost să mă zăbovesc în Cluj. Pornesc spre centru pe lîngă Bibli-oteca Centrală Universitară cam-mi am-mintesc 3—4 îndurări de colonă ci-tite în „Studentimea Nouă” din nr. 12 aprilie 1932. La sfîrșitul lui 1931 bi-blioteca este închisă din lipsă de bani pentru lemne și pentru leșurile servito-riilor. Pentru întreținerea tuturor fa-vorizilor sînt bani, însă pentru o as-căliză și cursuri nu sînt bani... — Asta în 1932. Pentru că, la sfîrșitul lui august 1958 mă plimbam prin ca-merale a 1000 de studenți date în fo-losință, foarte într-un singur an. Gro-zavi de mulți bani trebuie să coste. Conștient, firește. Despre chiri-l n-avem ce vorbi; locuieșc aci burșieri, o parte a celor 56% din totalul de 9.000.

În finalul scrisorii dumitate, tova-rășe Vasilescu, există un paragraf pe care nu l-am reprodus din teamă. Scria așa: „Consider că redarea lor (a faptelor aduse la cunoștință n.n.) oarecum într-un stil mai literar, ar interesa și pe cititori”.

Să mă ierți dacă n-ai găsit stilul pe care-l așteptai, ci mai mult cîmf. Dar sînt alți de multe și alți de semnificativ. Și-apoi, mai am o porție de scăpare: cuvîntul „oarecum”.

I. Bucheriu

PĂMÎNTURI DEȘTEINTE

C. OSOROVITZ

„Brigadieră”

Ilustrație de CONSTANTIN BAGIU

„Vasile Căbulea

RĂDĂCINIILE

CAP. XXXVI

GALOȘII

La tribunal, Tretin îl introduce pe Dragan în cabinet. Îl poartă să se dezbrace. Dragan își așază paltonul greu și pălăria într-un cuier. Îl se păru curios că se dezbracă singur. Totdeauna când se dezbracă, acasă, la bancă sau pe la restaurant, săreau să-l ajute doi-trei oameni. Își simți picioarele ude și reci, și le privi și observă:

voastră. Aveți mai multă greutate. Să trăiți. Alion Dragan îl privi pe judecător disprețuitor și-l întrebă: — Așadar mi-ai servit gogoși? Procurorul general știa de arestarea mea! Probabil că știa și ministrul Justiției!

Grefierul se uită la Dragan cu interes. Spuse: — Va să zică, dumneata ești Dragan? Scoate tot ce ai asupra duminică și pune pe birou. Dragan ezită. Tretin se răsti la el: — Repede. Nu ne face să pierdem timpul, Drugane.

— Ce virstă au? — Douăzeci și trei și douăzeci și cinci de ani. — Cea mai tinăra are virsta actriței pe care ai otrăvit-o. — N-am otrăvit pe nimeni. — Vom vedea. Decamdată convingerea noastră este că ai ucis-o prin otrăvire pe Tia Cudalbu. — N-am otrăvit pe nimeni. — Negi cu prea mare stăruință ca să mă convingi. Tretin sta pe scaun. Își aprinse o țigară. Dragan se uita cu jind la scaunul de lemn de lângă biroul judeului. Intinse capul înainte și adulmecă poftețos fumul țigării lui Tretin. Îl întrebă: — Aș putea să stau și eu pe scaun? Mă simt oboisit, extrem de oboisit. Judecătorul de instrucție zîmbi.

— Întrebați fiscalul. — Fiscalul nu cunoaște decât o parte din averea ta, adică numai acea parte din avere pe care ai declarat-o. Justiția este îndreptățită să creadă că o parte din avere... poate cea mai mare parte... nu ai declarat-o. — Dumneata vii, deci, cu o doua invinuire: că aș fi fraudat fiscalul. — De ce n-aș veni? Spune-mi ce avere ai. — Nu am nimic de spus. Întrebați fiscalul. — Ascultă, Drugane, mie să nu-mi răspunzi așa. — Dar cum să-ți răspund? — Mie să-mi dai răspunsuri clare. Mă silești să fiu aspru. — Ești destul de aspru. Nu văd cum ai putea fi mai aspru. — Nu-ți doresc să ai prilejul s-o vezi. — Nu curvna te gîndești să mă lovești ori chiar să mă supui unor torturi rafinate? Judecătorul de instrucție Tretin începu să ridă de-a binelea.

— Bine. Ce nu-mi mărturisești azi, o să-mi mărturisești mâine. Ce nu-mi mărturisești mâine, o să-mi mărturisești poimaine. Nu mă grăbesc. Numai, la seama, cu cât te încăpățânezi să-ți lii gura legată, cu atât o să-ți se prelungească instrucția. Acum vreau să te întreb altceva: — Poftim, întreabă-mă. — Care au fost mijloacele de care te-ai slujit ca să aduni într-un răstimp care nu e mai mare de douăzeci de ani, o avere atât de uriașă? — Mai înti averea mea nu e chiar atât de uriașă cum li se pare unora. Alții au averi mult mai mari decât mine. — Răspunde-mi la întrebare. — Ce pot să-ți răspund? La temelina averii mele stă muceca mea, priceperea mea în afaceri. Și, dacă vrei, și norocul meu. — Nu! Jefeit niciodată statul? — Nimeni n-ar putea să dovedească. — Nu ti-ai înșelat niciodată partenerii de afaceri? — Dacă i-aș fi înșelat, s-ar fi plîns. După cite știu, plîns acum nu s-a plîns nimeni de mine că i-aș fi înșelat. Tretin împinse brusc întrebările pe altă albă.

— De silii tu i-ai silii. Inșă i-ai corupt. — Pentru asta am fost arestat? Pentru corupție? Precizează pe cine am corupt. — O să precizez atunci cînd voi crede de cuviință. Decamdată să-mi răspunzi în ce împrejurări ai intrat în posesia fabricii Husani. — Asta ce mai e? — Întrebare. — Am cumpărat-o de la proprietarii ei. — În ce împrejurări? — În împrejurări delavabile pentru proprietarii Husanilor și favorabile pentru mine. — De cînd ai devenit interesat în petrol? Dar în cărbuni? Dar în textile? — Pe un bancher, însuși faptul că e bancher îl obligă să devină interesat în tot ce poate fi finanțat cu un minim de garanții, că nu pierde la afacere, ci, dimpotrivă, câștigă. — Ai fi dispus să vinzi Husanii? — Am aruncat și eu o întrebare, la întâmplare, cu bunăvoință. M-am gândit că poate ai nevoie de bani. Cu ocazia procesului care va urma vei avea, desigur, chestiuni mari. — Ce proces va urma? — Procesul asasinării actriței Tia Cudalbu. — Dar ce mă privește pe mine acest proces? — Te privește. — N-am omorît-o eu pe Tia Cudalbu. — Dar cine a omorît-o? — De unde vrei să știu eu? Căutî asasinul.

— Mi-am uitat galosii la Capsa. Tretin îl răspunde binevoitor: — Voi trimite un om să li-i aducă. Sună. Intră ușierul. — Ești singur, Ioane? — Cu Niculae. — Lasă-l pe Niculae să-mi păzească ușa. Dă o fugă pînă la Capsa și roagă garderobierul să-ți dea galosii domnului Dragan. Vino cu ei aici. — Am înțeles. — Ion plecă. Tretin rămase cu Alion Dragan. Judecătorul de instrucție se așeză. Scaunul, vechi și de lemn întin, scriții. Judele scoase din sertar citeva coli de hirtie și le puse pe birou. Băgă de seamă că Dragan, așteptînd să fie invitat să ia loc, examina încăperea sărăcăcioasă, cu pereții murdari, cu parchetul negru și cu tavan coscovit. Examină și biroul micuț, pătat de ceară neagră și crăpat, la care se așezase cu solemnitate judecătorul de instrucție. Tretin își spusese că, fără îndoială, Dragan îl compara biroul modest și urit cu acela în care lucra el însuși la Banca Dragan. Bunăvoința pe care o simțise încofînd în inima lui pentru Dragan, pe care îl ridicase de la masa și-l adusese la tribunal pe jos, se stînea. Sufletul i se umplu de ură. El, Tretin, era tinăr. Nici nu împlinise treizeci de ani. Era și frumos, cu toate că unele femei pe care le curta își cam băteau joc de nasul lui lung și ascuțit. Bancherul era bătrîn și uzat. Pentru ce el, Tretin, era sărac și pentru ce Alion Dragan era atât de bogat? Soarta? Ei bine! Soarta îl aruncase în mâini pe Dragan. Avea să se răzune. Pe Dragan și pe toți Draganii din lume. Cum? Știe el cum! Ridică receptorul, formă un număr, raportă: — Alo! Domnul procuror general? Da, aici e Tretin. L-am arestat. Unde l-am găsit? La Capsa. Tocmai își lua mîna. Dacă l-am lăsat să și-o termine? Nu! Ordinalu spune să-l arestez imediat, așa că l-am ridicat imediat. Cum? N-a opus rezistență. Aiuta mai trebuia.

lapul plin cu dosare din spate. Se culcase de pe jos, își scutură hainele, se pipăi la ceață și apoi își examină mințile să vadă dacă nu curvna i-au intrat în piele tepele din scaunul care se rupsesse. Fu mulțumit că mințile îi rămăseseră nevătămate. Deschise ușa și strigă: — Niculae! Ușierul veni și adună bucițile din care fusese făcut scaunul. — Adu-mi altul. — De unde? — De la grefă. Ușierul aduse alt scaun. Judele, după ce îl încercă, se așeză pe el. Îl răspunse lui Dragan: — Dar ce credeai dumneata? Cum aș fi cuteluzat eu să arestez un coscogeamite milionar fără știrea primului procuror și a ministrului de resort? Iar în ceea ce privește „gogoșile”, îi atrag atenția să nu vorbești cu mine neconvincios. Aici nu ești la Banca Dragan. Aici te află în cabinetul meu. Și nu ești decât un individ arestat pentru asasinat cu premeditare. Aici nu mai ești nimic, Drugane. Trebuie să înțelegi și să te comporți ca atare. Bancherul tresări de parcă l-ar fi izbit cîteva cu biciul peste obraz. — Cum îndrăznești? Cum îndrăznești dumneata să-mi spui mie pe nume? În afară de faptul că sînt cine sînt, aș putea să-ți fiu tată. Cum îți permiți! — N-ar strica să-mi fi tată. Pentru asasinarea Tiei Cudalbu o să înfunzi ocnă. Pe viață. Te-aș moșteni. — N-am asasinat-o eu pe Tia Cudalbu. — Să nu vorbim încă de asasinat. De ce te grăbești, Drugane? Te mustră conștiința? Nu cred că ai conștiință. Un asasin nu are conștiință. — Domnule... Tretin apăsă pe sonerie. Nu auzi sunetul clopotețului pe sală. Controlă firul. Îl găsi rupt. Cum făcu un cap micuț, lui Dragan îi veni să ridă. Zise: — Cînd ai căzut. Firul s-a rupt cînd ai căzut. Tretin deschise ușa și-i porunci servitorului: — Să vie la mine numaidecît domnul grefier Mavru. Peste citeva clipe veni grefierul. Judecătorul îl ordonă: — Percheziționează-l pe bancherul Alion Dragan. Pînă la piele. Apoi inventariază ce ai găsit asupra lui.

— Ceasul! Nu e voie să porți ceas. Dragan își desprinsese ceasul de la mîna și îl întinse lui Tretin. — Îmi luai și țigările? — Nu numai țigările, dar și chibriturile. — Sînt vechi fumător. Ca fumător, înțeleg că-mi va fi greu fără tutun. — Tocmai de aceea îți le luăm, ca să-ți fie greu. — Îi luară și țigările. Tretin îl întrebă: — Mai ai ceva asupra ta, Drugane? — Nu. — Grefierul îi scoormoni buzunarele. Nu găsi nimic. Îi pipăi trupul: — Nu mai are nimic asupra lui, domnule jude. — Ia-i cravata, să nu se spinzure și să n-ă bage în bucluc. Vezi, dacă are curea, scoate-i-o. Ia-i șireturile. Unii se spinzură cu șireturile. Grefierul îi scoase și-luă șireturile. — Cură nu are. Poartă bretele. — Lasă-le! — Îi luă cravata. Pe cînd i-o deznodă, grefierul simți ceva sub degete. Îl descheie la gît. — Poartă cruce legală de gît, domnule jude. — Ia-i-o. — Nici crucea nu mi-o lași, domnule jude? — Ce-ți mai trebuie? Te ajută probabil în afaceri. Îți purta noroc. Cît o să rămîi la noi, n-o să mai faci nici un fel de afaceri. Așa că nu ai nevoie de cruce. Tretin îl deschise portofelul. Zise: — Scie, Mavrule... Asupra arestatului său găsi: 1.112 lei, o fotografie înfășurînd două tinere elegante, un stilou, un ceasornic de aur, o cruce de aur cu lanțușor tot de aur... Cam puțin pentru un bancher ca Dragan. — Nu obișnuiesc să port bani asupra mea. — De teamă să nu fi buzunărit? — Nu. Dintr-o veche obișnuință. Grefierul luă obiectele și banii. — Lasă-mi fotografia cu cele două fete, Mavrule. — Poftiți. Rămăseră numai ei doi. Tretin privi îndelung fotografia. Strîmbă din nas, nesatisfăcut. — Urile! Te știam om de gust. Cel puțin așa și se dușese făima. În orice caz, Tia Cudalbu... — Sînt fetele mele. — Ai două fete? — Da.

— Nu, Drugane. Cum vezi, Justiția e săracă. Nu ne pune la dispoziție decât scaune de lemn, ieftine. Un om greu ca tine, ar rupe scaunul. Scaune bune și folioți confortabile ca la Banca Dragan, n-ai să găsești la noi. Și cum eu n-am avut cîntecă să stau niciodată pe vreun scaun sau pe vreun folioț la Banca Dragan, de ce ți-aș face onoarea unui scaun aici, ia minime? A? Ce zici, Drugane? Să-l chem pe Mavru să-ți ia și bretelele? Alion Dragan se trase într-un colț și se rezemă de perete. — Nu ai voie să te rezemi de perete, Drugane. Trebuie să stai în picioare în fața mea și să-mi răspunzi clar la toate întrebările pe care o să ți le pun. Cu cît o să-mi răspunzi mai clar la întrebări, cu atât o să termin instrucția mai repede. Ce zici, o să-mi răspunzi clar și cinstit? Dragan se dezlipi de perete. Tăcu. Tretin continua: — Îți sînt antipatic? Nu? Nici tu nu-mi ești simpatic. Așa că sîntem chiș — N-am otrăvit-o eu pe Tia, zise Dragan. Degeaba mă jignești. — Te-am întrebât eu acum ceva despre actriță? — Nu, recunosc Dragan. Dar m-ai arestat și m-ai adus aici sub invinuirea că am otrăvit-o pe Tia Cudalbu. Probabil în urma unui denunț nefundat al lui Marin Cudalbu. Mi se pare firesc, prin urmare, ca să elucidăm această chestiune. Judecătorul, care îl ascultase dînd semne de nervozitate, zise: — Te înșeli, Drugane. Avem de elucidat și alte chestiuni, nu numai asasinarea Tiei Cudalbu. — Ce fel de „alte chestiuni”? Nu înțeleg. — O să înțelegi, Drugane. De pildă, să-mi spui ce avere posezi? — Dar ce poate interesa Justiția averea mea? — Întrebările, aici, le pun eu. Înțelegi? — Înțeleg. — Răspunde-mi: ce avere ai? Dragan se gîndi un timp. Tretin îl lăsă să se gîndească. Plicisit de tăcere care se întindea, zise: — Nu știu ce avere ai? — Ba știu. — Atunci pentru ce nu-mi răspunzi? — Nu văd legătura dintre averea mea și faptul absurd de care sînt invinuit. — Justiția o vede. De aceea te și întrebă.

— Întrebați fiscalul. — Fiscalul nu cunoaște decât o parte din averea ta, adică numai acea parte din avere pe care ai declarat-o. Justiția este îndreptățită să creadă că o parte din avere... poate cea mai mare parte... nu ai declarat-o. — Dumneata vii, deci, cu o doua invinuire: că aș fi fraudat fiscalul. — De ce n-aș veni? Spune-mi ce avere ai. — Nu am nimic de spus. Întrebați fiscalul. — Ascultă, Drugane, mie să nu-mi răspunzi așa. — Dar cum să-ți răspund? — Mie să-mi dai răspunsuri clare. Mă silești să fiu aspru. — Ești destul de aspru. Nu văd cum ai putea fi mai aspru. — Nu-ți doresc să ai prilejul s-o vezi. — Nu curvna te gîndești să mă lovești ori chiar să mă supui unor torturi rafinate? Judecătorul de instrucție Tretin începu să ridă de-a binelea. — Bătălia sau torturile corporale mal complicate nu intră în metodele mele, atunci cînd... atunci cînd instruieste bancheri. Față de cum îi instruieste pe alții, cu tine mă port destul de civilizat. — Ce vrei să-mi faci? — Mai nimic. Bătu cineva în ușă. — Intră, spuse Tretin. Se arătă Ion. — Să trăiți, domnule jude. Am fost la Capsa. Garderobierul n-a vrut să-mi dea galosii. — De ce? N-ai spus că te-am trimis eu? — Ba da. Am spus. Inșă a zis că bancherul nu și-a plătit consumația. Direcția localului a oprit galosii pînă la plata consumației. — Bine, o să mă ocup eu și de această afacere a galosilor. Poți să pleci. Ușierul se retrase. — Vezi, Drugane? Pînă azi la ora patru, cînd te-am arestat, erai un om puternic. Puteai să miști un deget și să arunci prădă falimentului cine știe cîți mari comercianți ori industriași. Puteai doar să deschizi gura și să faci dintr-un calic un mare bogătaș. Puteai să spui cîteva cuvinte la telefon și să-ți cadă la așternut. Puteai să iei masa cu ministrul Justiției, să te pîngi de mine și a doua zi m-aș fi trezit mutat la Măcin. Și acum! Acum n-ai voie să stai pe scaun. N-ai voie nici măcar să fumezi, iar direcția Capselii-a confiscat galosii pentru neplata consumației. A? Ce spui? Ce spui, Drugane, de toate acestea? — Nu am nimic de spus. Inșă țin să-ți declar încă o dată că n-am otrăvit-o pe Tia Cudalbu. Sînt nevinovat. Într-o zi va trebui să fiu judecat și la judecată voi fi achitat. Și după ce voi fi achitat, noi doi ne vom mai întîlni. — Mă ameninți? — Am spus numai că ne vom mai întîlni. Aceasta nu este o amenințare. Cel mult... Cel mult ar fi o promisiune. Judecătorul se apropie de Dragan și-l întrebă pe șoptite: — Ce fel de promisiune? Ce vrei să înșinuezi? — Dragan ridică din umeri. Apoi răspunse: — Un om ca mine... Un om cu situația mea... Dacă mi-ai arăta puțină bunăvoință... Judele se așeză pe scaun. Spuse: — la loc. Alion Dragan îl ascultă. Fu îndușărit în-o clipă de o mare fericire. Îl duceau genunchii. Îl dureau mijlocii. Oboseala era gata să-l doboare. Scaunul tare și ieftin pe care se odînea i se păru a fi cel mai grozav scaun din lume. Niciodată nu se simțise atât de bine. Îl trecu prin cap gîndul că după ce se va termina instrucția și va ieși din toată această afacere urită și sîcilitoare, să cumpere scaunul acesta, ori cît de mare i-ar fi prețul, pentru a se odîni pe el, atunci cînd i va ajunge oboseala. Toate scaunele și folioțele lui de acasă și de la bancă nu prețuiau nici a suta parte din ce prețuia scaunul acesta ieftin, de lemn. Tretin aprinse o țigară, îi aruncă fumul în nas și-l întrebă: — Vrei să fumezi? — Da, răspunse Dragan. Tretin îi întinse pachetul. — la o țigară. Bancherul luă o țigară și și-o aprinse. Țigara era ieftină, și avea gust amar. Din tinerețe nu mai fumase țigări alte de proaste. Inșă după ce se trase două-trei țiguri din ea, i se păru minunată. Luă pe loc, hotărîrea ca după ce va scăpa din mințile lui Tretin să fumeze numai țigări ieftine. Și, cu repeziune, odată pornit pe calea hotărîrilor, mai luă una: ca niciodată, în biroul lui, la bancă, să nu mai țină pe nimeni în picioare. Se și întrebă: „Tineam eu oamenii în picioare?” Și își răspunse cinstit: „Îi tineam”. „Din ce cauză?” „Din lipsă de timp. N-aveam timp. Niciodată n-aveam timp. Nici pentru Tia n-aveam destul timp”. Dragan își fumă țigarea — și Tretin îl lăsă să fumeze — pînă ce capătul aprins îi fripse buzele. Atunci stînsse fărîma de chistos în scrumieră și spuse: — Îți mulțumesc pentru scaun și pentru țigară, domnule jude. — Pentru bunăvoință, nu? — Ba da. Îți mulțumesc și pentru bunăvoință. Și țin să ști că-ți rămîi îndatorat. Tretin se ridică și începu să se plimbe prin odaie. Se ridică și bancherul. Judele se opri în fața lui și-l întrebă: — De ce nu vrei să-mi faci o declarație detaliată asupra averii pe care o ai? — Pentru că, așa cum am mai spus, socotesc că averea mea nu are nici o legătură cu faptul de care sînt invinuit pe nedrept și arestat. — Dacă în virstă la care ai ajuns erai om sărac, te încureau cu actrița Tia Cudalbu? — Bineînțeles că nu. O femeie tinăra și frumoasă ca răposata nu s-ar fi uitat la mine dacă n-aș fi avut avere. — Cu alte cuvinte, tot există o legătură între averea pe care o posezi și crima pe care ai făcut-o? — N-am făcut-o nici o crimă. Tia a murit simțit. Așa cred. Dar dacă a murit otrăvită, nu eu sînt acela care am otrăvit-o. — Nu vrei să-mi dai cifra averii? — Nu.

— Bine. Ce nu-mi mărturisești azi, o să-mi mărturisești mâine. Ce nu-mi mărturisești mâine, o să-mi mărturisești poimaine. Nu mă grăbesc. Numai, la seama, cu cât te încăpățânezi să-ți lii gura legată, cu atât o să-ți se prelungească instrucția. Acum vreau să te întreb altceva: — Poftim, întreabă-mă. — Care au fost mijloacele de care te-ai slujit ca să aduni într-un răstimp care nu e mai mare de douăzeci de ani, o avere atât de uriașă? — Mai înti averea mea nu e chiar atât de uriașă cum li se pare unora. Alții au averi mult mai mari decât mine. — Răspunde-mi la întrebare. — Ce pot să-ți răspund? La temelina averii mele stă muceca mea, priceperea mea în afaceri. Și, dacă vrei, și norocul meu. — Nu! Jefeit niciodată statul? — Nimeni n-ar putea să dovedească. — Nu ti-ai înșelat niciodată partenerii de afaceri? — Dacă i-aș fi înșelat, s-ar fi plîns. După cite știu, plîns acum nu s-a plîns nimeni de mine că i-aș fi înșelat. Tretin împinse brusc întrebările pe altă albă.

— De silii tu i-ai silii. Inșă i-ai corupt. — Pentru asta am fost arestat? Pentru corupție? Precizează pe cine am corupt. — O să precizez atunci cînd voi crede de cuviință. Decamdată să-mi răspunzi în ce împrejurări ai intrat în posesia fabricii Husani. — Asta ce mai e? — Întrebare. — Am cumpărat-o de la proprietarii ei. — În ce împrejurări? — În împrejurări delavabile pentru proprietarii Husanilor și favorabile pentru mine. — De cînd ai devenit interesat în petrol? Dar în cărbuni? Dar în textile? — Pe un bancher, însuși faptul că e bancher îl obligă să devină interesat în tot ce poate fi finanțat cu un minim de garanții, că nu pierde la afacere, ci, dimpotrivă, câștigă. — Ai fi dispus să vinzi Husanii? — Am aruncat și eu o întrebare, la întâmplare, cu bunăvoință. M-am gândit că poate ai nevoie de bani. Cu ocazia procesului care va urma vei avea, desigur, chestiuni mari. — Ce proces va urma? — Procesul asasinării actriței Tia Cudalbu. — Dar ce mă privește pe mine acest proces? — Te privește. — N-am omorît-o eu pe Tia Cudalbu. — Dar cine a omorît-o? — De unde vrei să știu eu? Căutî asasinul.

SINTAMARE

— N-am asasinat pe nimeni.
 — Cîți ani sint de cînd te-ai căsătorit?
 — Douăzeci și șase.
 — Erai om bogat cînd te-ai căsătorit?
 — Bogat, dar nu prea bogat. Aveam am făcut-o după căsătorie.
 — Și de cînd ai început să înțreții fete?
 — Nu-mi aduc aminte.
 — Înainte de a trăi cu Tia Cudaibu, cu cine ai trăit?
 — Bancherul lăsa ochii în jos și tăcu.
 — Spune! De ce ai tăcut?
 — Nu-ți pot spune nimic.
 — De ce?
 — Dimpneata dacă ai fi în situația mea, ai spune?
 — Dar eu nu sint în situația ta.
 — Să admitem că ai fi.
 — Cum să admitem că ai fi? N-am de gînd să otrăvesc pe nimeni.
 — Nici eu n-am otrăvit pe nimeni.
 — Nici pe Tia Cudaibu?
 — Nici pe Tia Cudaibu, nici pe Măriașă.
 — Judecătorul de instrucție Tretin, care nu avea o memorie prea bună, își aduse toțiș aminte de o întimplare care se petrecuse mai demult și de care scriseseră pe larg zărele. Parcă fusese vorba și atunci tot de o otrăvire în lumea oamenilor de afaceri. Rîcă o întrebare:
 — Cînd ai plecat dimineața la drum, acum douăzeci și ceva de ani, nu cumva aveai un asociat?
 — Da, am avut un asociat.
 — Cum îl cheama? Îți mai amintești?
 — Opran Baboie...
 — Da, da, Opran Baboie. Și cu ce se mai îndeleținește acum acest Opran Baboie?
 — De multă vreme nu se mai îndeleținește cu nimic.
 — S-a retras din afaceri?
 — S-a retras din viață.
 — Cînd a murit?
 — În 1927.
 — De ce?
 — N-a mai avut zile.
 — În ce împrejurări a murit?
 — Era becher. Trăia singur într-o casă de pe Călișorii. Într-o dimineață a fost găsit mort.
 — Otrăvit?
 — Otrăvit.
 — Cînd l-ai otrăvit?
 — A lămurit la timp Justiția. Femeia de serviciu. Se pare că Opran Baboie se încurcase cu femeia de serviciu. Avea obiceiul să meargă la ea acasă, din cînd în cînd, femei de moravuri ușoare. Femeia de serviciu, din gelozie, l-a otrăvit. A judecat-o Curtea cu Juri și i-a dat muncă silnică de viață.
 — Servanta și-a recunoscut crima la proces?
 — Nu. Însă Curtea cu Juri a apreciat că alinarea nu avea cîine să-l otrăvească.
 — Nu s-au vînturat atunci și ceva bănuțeli în legătură cu tine?
 — S-au vînturat. Presa. Presa de scandal. A vrut să-mi stoarcă banii. N-am dat o lețea. Justiția nu a luat în seamă cauzoniile presei. N-am fost citat nici măcar ca martor.
 — Cine l-a moștenit pe Baboie?
 — Nu avea rude. L-a moștenit statul.
 — Tia Cudaibu avea, desigur, o femeie de serviciu?
 — Avea.
 — O cunoșteai?
 — O cunoșteam. Mergeam destul de des la Tia.
 — Cum o cheama pe femeia de serviciu?
 — Măriașă Lupei.
 — Era ardeleană?
 — Ardeleancă.
 — Cînd l-o recomandase Tiei Cudaibu?
 — Eu.
 — O cunoșteai mai dinainte?
 — Da. Era din Lăncrăm. Am un castel și o pădure la Lăncrăm.
 — Cînd ai văzut-o ultima dată pe Măriașă Lupei?
 — Azi dimineață.
 — Unde?
 — La ruine, la bancă.
 — Ai vorbit cu ea?
 — Desigur.
 — Ce-ai vorbit?
 — Cum era și firese, am întrebat-o asupra ultimelor două zile ale Tiei.
 — De ce numai asupra ultimelor două zile?
 — Pentru că în ultimele două zile ale ei nu o văzusem.
 — De ce nu o văzuseși?
 — Am fost ocupat. Am fost și obosit.
 — Nu cumva te și certaseși cu Tia?
 — Mă cam certasem.
 — Vă certai des?
 — Destul de des.
 — De ce vă certai? Erai gelos?
 — Nu. Nu eram gelos. Tia era geloasă.
 — Bănuia că mai înțreții și alte femei?
 — Primea în fiecare zi scrisori anonime de la colegile invidioase în care se făceau afirmații în acest sens.
 — Ce ti-a spus Măriașă Lupei?
 — Nimic neobișnuit.
 — I-ai dat ceva bani Măriașei Lupei?
 — Da.
 — Cît?
 — Destul ca să-și cumpere o căsuță.
 — Generos!
 — Mi s-a făcut milă de dînsa.
 — Dar pe Tia Cudaibu de ce ai otrăvit-o? De Tia Cudaibu nu ti-ai fost milă?
 — N-am otrăvit-o eu pe Tia Cudaibu.
 — Și pe Opran Baboie pentru ce l-ai otrăvit? De Opran Baboie nu ti-ai fost milă?
 — V-am spus cine l-a otrăvit pe Baboie.
 — Măriașă Lupei o spiona pe Tia Cudaibu?
 — N-o spiona. O slujea.
 — O slujea. Și venea să-ți destăinuască secretele Tiei.
 — Tia nu avea secrete față de mine.
 — Crezi într-adevăr?
 — Cred.
 — Orice femeie are secrete. Trebuie să fi avut și Tia Cudaibu.
 — Poate. În orice caz mie Măriașă Lupei nu mi-a destăinuit nici un secret.
 — Și nici nu i-ai cerut să-ți destăinuască?
 — Ba i-am cerut, însă ea nu mi-a spus niciodată nimic. De aci am tras concluzia că Tia nu are secrete față de mine.
 — Cînd i-ai recomandat-o Tiei Cudaibu pe Măriașă Lupei, nu ai făcut această recomandare în scopul ca Măriașă să-ți trădeze secretele Tiei?

— Intr-o oarecare măsură am avut în vedere și acest scop. Însă cel mai mult am avut în vedere că o fată nevolită încă de stricătura orașului, va avea grijă de Tia, o va servi cu devotament.
 — Doreai să afli secretele Tiei Cudaibu?
 — Desigur. Dacă Tia ar fi avut secrete, aș fi dorit să le cunosc.
 — Deci erai gelos.
 — Nu. Nu eram gelos. Însă, oricum, nu aș fi vrut ca Tia să mă înșele, să mă trădase și cu alții.
 — De ce? Spui că nu erai gelos.
 — Nu eram gelos. Orgolul meu însă ar fi suferit dacă aș fi aflat că Tia nu se mulțumește cu mine.
 — Crezi că dintr-un motiv sau altul, Măriașă Lupei ar fi fost în stare să-ți otrăvească pe Tia Cudaibu?
 — Cînd? Măriașă Lupei? N-er în stare să ucidă o vrăbie.
 — Acesta nu e un argument. Au trecut mulți prin mîinile mele care erau în stare să omoreze vrăbii dar care omoraseră oameni.
 — Se poate. Însă Măriașă Lupei nu e divină acia.
 — Atunci tot tu ai otrăvit-o pe Tia Cudaibu?
 — N-am otrăvit-o eu.
 — Azi dimineață cînd i-ai dat banii Măriașei Lupei nu i-ai făcut nici o recomandare?
 — Ba da.
 — Ce-ai povăit-o?
 — Să-și cumpere o căsuță și să se mărieze.
 — Grijă părintească. Pe femeie tală de ce mi le povăitai să se mărieze?
 — Nu mă ascultă. Nu vor. Sînt foarte voluntare.
 — Și ai spus poveti nu i-ai mai dat Măriașei Lupei?
 — Nu.
 — Unde locuiește Măriașă Lupei?
 — În casa Tiei.
 — Nu. Familia Cudaibu a alocat-o după ce i-a lăsat de la moartea bătrînului Tiei.
 — Atunci unde locuiește? Trebuie să-ți fi spus.
 — Pe Vasile Lascăr, la baronii Cistacu. E prietenul, se pare, cu careva dintre camarerii.
 — Carlo Cistacu, fost baroneț, era prieten cu Tia?
 — Nu știu. Habar nu am. Dar de ce să fi fost Tia prietenă cu Carlo Cistacu? Pe acela, după cîte știu, mai interesează decît cursule de caz.
 — Eroare. Îl interesează și femeile. Ce mîncări prefera Tia Cudaibu?
 — Pudină. Era bolnavă de stomac. Se chinuia cu un regim aproape vegetarian.
 — Fuma?
 — Destul de mult.
 — Ca țigări?
 — Străine.
 — Îi plăceau banii?

— Ori cărui om îi plac banii. Durnitul nu-i plac?
 — Nu e vorba de mine. Te întreb încă o dată: Tiei Cudaibu îi plăceau banii?
 — Ar fi vrut să aibă mulți ca să se ație la adăpost de sărăcie.
 — De la teatru cîștiga ceva?
 — Pînă. Dacă ar fi fost să trăiască din teatru.
 — Speră că o-mi dai desuși bani ca să se simtă la îndăpost de lipsuri?
 — Nu numai că spera. Era sigură.
 — Pe ce își înmănea această credință?
 — Pe generozitatea mea.
 — Totuși, nu te bucuri de renumele unui om generos. Se spune că în afaceri ești fiară.
 — Dacă nu ești fiară în afaceri, te zăboresc adversarii. Însă cu femeile am fost întotdeauna generos.
 — Așadar recunoști că ai mai întreprins relații extraconjugale și cu alte femei, nu numai cu Tia Cudaibu?
 — Nu e oprit de legile scrise. Nici de legile necrise ale societății în care trăim. Dimpotrivă, unu-mi am bogat parca îi stă rîu fără o... fără o prietenă.
 — Spune-mi numele femeilor cu care ai avut înaintea de a te încurca cu Tia Cudaibu?
 — Nu vă pot spune nici un nume.
 — Dar oricare mai ești, domnule! Lasă că te sînt eu. Acum să-mi răspunzi la altă întrebare.
 — S-o aud.
 — Cum la cît apreciezi suma cu care înțreții fetele astăzi?
 — Nu fructez fiscal.
 — Ascultă, Drugane, ce crezi tu, mă, despre mine, că sint prost?
 — Nu cred nimic. Pînă azi n-am avut orelor să te cunosc.
 — Și vrei să spui că regreti, nu?
 — Nu. Nu regret. Însă dacă ne-am și cunoscut mai dinainte și mi-ai fi lăsat impresia bună, te scoțeam din Justiție și te angajam în contenciosul meu. Ori poate te numeam director la una din întreprinderile pe care le înaintasem Banca Drugan.
 — Acum însă ti-ai făcut impresia prostă, nu?
 — Mă ti în picioare. Mi-ai lăsat țigările. Nu-mi dai voie să fumez. Ai putea să mi faci puțin sparg.
 — Poate că am primit dispoziții să fiu sever.
 — Ori ce list de dispoziții ai fi primit, aici nu te vede nimeni, nu te cunoaștează nimeni. Trez rămîne recunosctor.
 — Cees ce spui acum e o încercare de corupție?
 — Nu.
 — Uite, Drugane, eu aș fi mai puțin aspru. Mă tem însă de domnul procuror general Pitroc, care se întreprinde îndăpnește de această crimă.
 — Dar domnul procuror general nu se află aici.

— Intreg, nu. Însă un ochi al domnului procuror general Pitroc se găsește în acest cabinet. Și nu numai un ochi ci și o ureche. Așa că domnul procuror general vede ce facem noi și aude ce vorbim noi.
 — Drugan căscă ochii. Tretin continuă:
 — Cînd vrea să-și văduiască primatele, domnul procuror general își trimite picioarele pe malul Dimbovitiei și domnia sa rămîne la birou, fără picioare. Picioarele domnului procuror general se duc. Tiganii vîduiesc pantofii și picioarele vin înapoi și se lipesc la loc. Odată mă aflam cu domnul procuror general la o operă. Lă plătuc o cîntăreață. Și ce erzi că a făcut domnul procuror general? În pauză se plimba cu mine pe culoare. Și-a trimis mîna în cabina cîntăreței s-o ciupă de gușă. Mîna s-a dus și-a ciupit-o de gușă. Cîntăreața s-a supărat și-a lovit mîna peste degete, cu evanțalii. Cîteva zile după aceea s'întimplase, domnul procuror general a umblat cu mîna bandajată.
 — Drugan se trase lîngă perete și nu-l scăpă pe judele instructor din ochi. „E nebul, își spuse. Judecătorul de instrucție Tretin e nebul. M-au dat într-adevăr pe mîna unui nebul”. Judecătorul de instrucție vorbi la telefon:
 — Tu ești, Odangiu! Ai mult de lucru? Vîno, dragă, pe la mine. Vreau să te rog să-mi faci un serviciu.
 — Peste cîteva clipe intră pe ușă un bonduc smed, sclivisit, cu mustăcioară-măscă sub nas.
 — Salve, Tretine...
 — Salve...
 — Ce-ți pofteste înmînoria?
 — Vreau să mă repun pînă la Modern să măncînc ceva. Mă întorc într-o oră. Pînă atunci, te rog să-ți fii de urit bancherului Drugan.
 — Tretin abia se tira printre nămeți către restaurant. Pe drum de cîte ori călca într-o băltoacă, îi injura în gînd pe primarul Capitalei care nu luase suficiente măsuri pentru curățirea străzilor de zăpadă. Regele desființase partidele politice, era adevărat, însă în partidul cel nou, al Frontului, intraseră și fuseseră puși în locuri de conducere tot vechii politicieni. De ce li adusesse regele la Justiție pe Derderian? Mult mai bun ministru de Justiție ar fi fost Pitroc. Cunoștea magistratura și cunoștea magistratii. Fără îndoială că ar fi avut mai multă grijă de magistratii decît oricare altul. Derderian... Derderian era avocat mare. Putred de bogat. Nefericit însă pentru că îl părăsise nevestele. Gîndul lui Derderian era să-și consolideze cariera politică, nu să îmbunătățească viața armatei de magistratii cu care era împințit țara. Ah! Dacă i-ar cădea odată în mîna Derderian! Dar nu o să-i cadă... Adică de ce să nu-i cadă? Acum, în cămăre pe neaposte Drugan. Se gîndise el mai înainte că într-o zi Drugan — marele bancher Alion Drugan, puternicul bancher Alion

Drugan, ministrul Justiției chiar, — era cu ochi și cu sprîncene — aveau interes ca din această tenebroasă afacere să se nască un proces zgornos. Atenția oamenilor trebuia să se îndrepte un timp către procesul pe care el, Tretin, fusese însărcinat să-l dregească.
 — Va ieși Drugan strivit din acest proces? El, Tretin, era sigur. Strivirea lui Drugan îi va sluji, în primul rînd, regelui. Asumîndu-l pe Drugan, ar rezistă, scătîndu-se cu lîngă și astențioasă interogatori și apoi aruncîndu-l pradă aprobrii publice, ca asasin al tinerei acirițe pe care o întreprinsese, regele voia să-i întîmîdeze și pe polițienii care mai păstrau rezerve față de politica lui, și pe bancherii și oamenii de afaceri care nu-l cointeresasă îndestul în cîștigurile lor. Toate societelile acestea ale regelui, de fapt, pe el nici nu-l interesau. Era slujbaş al Justiției. Aplica legea așa cum i se porținea s-o aplice. Însă... Mai era un însă... Cu ce se aleaga el, Tretin, din toată treaba pe care era pus să o facă? Poate cu o felicitare din partea primului procuror Pitroc. Mai primise și altădată felicitări. Nu-l încetăuau. Ori, poate, cu o nelămurită avansare...
 — Bancherul Drugan îi trecuse pe sub nas o sumedenie de avantaje. Avocat în contenciosul Băncii Drugan... Director la o societate petroliferă sau minieră... A fi avocat în contenciosul Băncii Drugan ori director la o întreprindere finanțată de Banca Drugan, era mult mai mult decît a fi presedinte de tribunal și chiar mai mult decît a fi prim-procuror. Dacă el, Tretin, iar putea ușura bancherului acum, cînd acesta se află la strîmtoare, situația, mai tîrziu Drugan i-ar scoate din sărăcie, i-ar face om. Dar cum să-l ajute pe Drugan? La cea mai mică bunăvoință pe care i-ar arăta-o bancherului arestat, ar deveni suspect. Cazul, prim-o dispoziție a primului procuror Pitroc, ar trece în cercetarea altui jude-instructor, Derderian, ca să-și dovedească zelul, i-ar muta în cine știe ce orășel de provincie ori poate ar merge și mai departe și i-ar scoale din magistratură. Atunci ar rămîne muritor de foame. Capitala e plină de avocați. Tira întregă e plină de avocați. Măestrii cîștiga. Cei mai au încă băț din buze. El, Tretin, ar fi dintre cei ce umblă îmbracăți în haine pompoase. Și ar bate din buze. Li surdeau oare un asemenea viitor? Nu. Mai era însă la mijloc și conștiința. Era de acord conștiința lui cu nedreptățile strigătoare la cer pe care el, ca jude-instructor, le făptuia? Nu-și mai adusesse aminte de multă vreme că are o conștiință. Ce-i găsise de-și pusese această problemă toatămă acum? Renunțase la conștiință de cînd fusese obligat să comită înția infamie. După aceea conștiința îi mai tulburase în cîteva rînduri. Pe urmă s'o adormise. De ce, acum, conștiința lui se trezise din adormire și încerca să-i alunge buna dispoziție? Dracul s-o ia de conștiință. Un magistrat nu se culvine să aibă conștiință. Cum are, cum nu are și în stare să-și împlinească datoria, așa cum i-o cere, prin ministrul Justiției, primarul Frontului.
 — Să fie blînd cu Drugan, pentru că nu știe încă dacă Drugan este sau nu vinovat de asasinarea Tiei Cudaibu? Dar pentru ce să fie blînd? A primit ordin să-l aresteze pe Drugan. L-a arestat pe Drugan. A primit ordin să-l cerceteze pe Drugan. A început să-l cerceteze pe Drugan și va continua să-l cerceteze cît va fi ne-

Voara îi înfigea cuie în inimă. Pînă la bucaș din el. Toba îi jupîia feasta. Clarinetul îl săgeța.
 — Mitică dragă, n-ai putea spune ochestrei să se mai domolească?
 — Chelnerul gras și burcios îl șopti la ureche:
 — Imposibil, domnule jude. Domnul general Gavrilă i-a dat ordin să-l cînte fără pauză cîntec oțetesc.
 — E aici?
 — Cu tot anturajul. La masa mare de lîngă intrare.
 — La marile restaurante, Gavrilă își avea rezervată masa lui care trebuia să fie apărută, în spate, de un pe-rele și în apropierea ieșirii. În cazul în care ar fi fost atlat, generalul dorea să aibă spatele și ieșirea asigurate. Își avea rezervată, și la Modern, o asemenea masă. Tretin o cău-tă cu ochii și cum generalul îl văzu, judele de instrucție se inclină. Gavrilă îi făcu semn cu mîna să-și părăsească locul și să vină să se așeze la masa lui. Mirat și incîntat de cîntec care i se făcea, Tretin se grăbi. Chelnerul aduse un scaun și Tretin se așeză. Gavrilă și anturajul mîncaseră. Acum tocmal erau pe cale să înceapă cheful.
 — Dați-vi vin, porunci generalul. I se pușe în față un pahar plin.
 — La mai mare, băiatule.
 — Ciocniri. Băuri. Bău și Tretin. Gavrilă îl întrebă:
 — Cum merge?
 — Ce să meargă, domnule general?
 — Nu face pe idiotul. Cu Drugan! Cum merge?
 — Neagă.
 — Capul mare, cu față lată, de porc. ai lui Gavrilă, rînji:
 — Auzi, Stolerule, ce spune judele? Că Drugan neagă.
 — Stoleru rînji și el.
 — Cum neagă, mă? De ce neagă, mă? De ce nu l-ai făcut, mă, să nu mai nege?
 — Am să-l fac, domnule general. I mi dădura să bea încă un pahar. Pe urmă îl uitară și începură să vorbească între ei. Tretin salută și se retrase. Vinul tare și vechi, băut pe stomacul gol, îi ameșie. I se pierse și pofta de mîncare. Se duse la garderobă, se îmbracă și plecă spre tribunal. Sună și-i deschise portul. Urcă greu scările de piatră. În es-binetul lui îl găsi pe Odangiu, discutiind serios cu Drugan. Bancherul, alb ca hirtia, îi da din cînd în cînd cîte un răspuns vag. Tretin îi mulțumi lui Odangiu, apoi îl întrebă:
 — I-ai dat voie să stea pe scaun?
 — Nu i-am dat.
 — I-ai dat țigări?
 — Nu.
 — Nici apă?
 — Nici.
 — Foarte bine. Îți mulțumesc, încă o dată.
 — Odangiu plecă. Drugan îl întrebă pe Tretin:
 — De dormit, o să am voie să dorm măcar un ceas-două, în noaptea asta?
 — Nici pomeneală nu poate fi de dormit, Drugane.
 — Sint foarte obosit, domnule jude.
 — Te cred, Drugane.
 — Cînd o să pot totuși să dorm?

Și iar te dau pe mîna lui Odangiu. Apoi iar te iau eu în prîgire. Și așa mai departe pînă mărturisesci crima.
 — N-am să pot rezista, domnule jude. Am să cad jos și am să mor. Veți răspunde.
 — Cine mă va trage la răspundere?
 — Se va găsi cine. Țin să-ți spun încă o dată că nu voi putea susținea acest regim, că voi muri.
 — N-ai să mori. Ai să sfîrșești prin a mărturisi. Ia spune-mi, Drugane, pentru ce ai omorît-o, prin otrăvire, pe acrită Tia Cudaibu?
 — Nu-ți plăcea? Nu te satisfăcea? Trebuia s-o lași, omule, să-ți cauți altă. Pentru ce ai omorît-o? Spune-mi, Drugane.
 — N-am omorît-o eu pe Tia.
 — Dar pe Opran Baboie de ce l-ai otrăvit?
 — Nu l-am otrăvit pe Opran Baboie.
 — Dar pe Tia Cudaibu de ce ai otrăvit-o?
 — N-am omorît-o eu pe Tia.
 — Dacă nu te-aș fi arestat, cu cine aveai de gînd să te încurci? Ce nouă metreesă ți-ai fi ales? Pe cine puseseși ochii înainte de a o asasina, prin otrăvire, pe Tia Cudaibu? Spune-mi, Drugane...
 — Tretin nu închise ochii toată noaptea. Nu închise ochii toată noaptea nici Alion Drugan.
 — A doua zi dimineață, în timp ce Tretin i-l preda pe Drugan lui Odangiu, vinzătorii de ziare anunțau pe străzi arestarea bancherului Drugan, iar procurorul general Pitroc, însoțit de un întreg cîrd de specialiști, descindea la Banca Drugan, evacua funcționarii și aplica sigiliile la dulapuri, la sertare, la casele de bani. La aceiași ceas al dimineații alte echipe descindeau și aplicau sigiliile la toate întreprinderile finanțate de Banca Drugan.
 — Se lăsă știrea gravă — pe care însă ziarelor nu o înregistraseră — că Alion Drugan era, între altele, finanțatorul unui centru de spionaj.

Zaharia Stancu
 Ilustrații
 de FLORICA CORDESCU

Perspectiva revoluționară

(Urmare din pag. 1)

Infra oară el însuși și în mod conștient istoric, e obiectul major cu totul izolat al literaturii actuale. În „Bărganul” lui V. Em. Galan ca și în „Setea” lui Titus Popovici, relații complexe sînt privite mișcîndu-se spre societățile sub acțiunea comunistilor. Ei sîmbă înfățișarea vieții de fiecare zi, în imprumuturi un fervent exploziv, înfățișînd-o să iasă din făgășurile ei obișnuite, să apuce o cale corespunzătoare cu năzuințele maselor muncitoare, cu aspirațiile lor de veacuri. Gama generală a sentimentelor omenești, dobîndite în acest proces un colorit specific original, pe care poezii identificate cu sufletul mulțimilor îl comunică liricii noastre, fie că e vorba de bucuria dăruirii în sfîrșit nedreptății, nepăzite de semnele egoiste ale proprietății private, din simbolul „Măr de lîngă drum” al lui Mihai Beniuc.

Sînt măr de lîngă drum și fără gard
La mine-n ramuri poame roșii ard
Trumetele, să iei fără sfîial,
Căci n-ai să dai la nimeni socoteală

fie de mîndria participării la o operă neasemuită din veștutul lui „Toboșar al timpurilor noi”:

Lată azi, cu miu de cai putere
Timpuri mari s-au născut pentru noi
Eu voi fi — se cere, nu se cere —
Toboșar al timpurilor noi.

Nimenea nu stie pînă mîine
Ce s-o mai alege și din noi,
Fost-am, totuși, eu și voi rămîne
Toboșarii timpurilor noi!

fie de grija ca nu cumva dușmanul să se atingă de ceea ce a fost ridicat cu atita trînd:

E dragoste sînd fără somn
In noaptea de spaimă și uraj,
S-aude-o mișcare, un zvon,
Alături de cei ce tin strajă,
„Dragoste mea” — Trăinicie

Maria Banuș descifrează cu luciditate și expresia cerințelor istoriei cînd scrie:

Nu semăndm a zei, iubim, murim
Ispatele ne ceacă și păcate
Din lîr plîpînd, tînic zămislim
Căci oastea ta sîntem, Necesitate
„(Naștere)”

Nina Cassian, atașamentul intim, organic al constructorului pentru opera sa cînd fixează aceste „Delimitări”:
Acesta e pămîntul nostru,
Noi am făcut schița acestor ape și mînti.

Fiecare floare a răsărit după indicațiile noastre
Peisajul poartă semnătura noastră

Stingele și visul nostru e-omestecat pretutindeni...

Acesta nu e pămîntul tău lasule,
Cere te-ai acuiat ca o molie în faldu steagului nostru,

Nici al tău, lingșitorule și minci-nasule,
Care minjești cu vînzătoare sîrăfuri la adevărului,

Acesta nu poate fi pămîntul tău, coru-na oruie,
Care încerci să cîrmești coraba noastră către paș, rașu.

Jebelleanu, cînd proclamă solidaritatea cu lupta pentru pace a omenirii muncitoare de pretutindeni:
Sfîntă miță,
și tu mișie, solidaritate
a celor mulți și tari,
surisuri blînde, salut, o, miliarde
de inimi fîlșînde ce răspunde!

— Hei, frați ai noștri! Sîntem lîngă voi!

Exemplu. Iarșite, se pot înmulți, dar nu aceasta îi interesează acum. Esențial e ca substanța literaturii noastre noi o alcătuiește astăzi o realitate calitativ deosebită, tocmai prin perspectiva revoluționară pe care o conține.

E aceasta atunci o „strictă calitate a obiectului și scriitorului” de ajuns să fie „pur și simplu” realist ca reflectîndu-l cu conștiințiozitate, opera lui să capete de la sine însuși nemaiîntîlnite, în trecut?

Atunci de ce rămîne „Descult” o operă încercată cu un excepțional mesaj revoluționară? Tărănimie nu e și fel de anticipație a viitorului cum își

jește în ea o încoșătoare înfrîngere. De pe salele din cîmpia Dunării, nu se ridică, la sfîrșitul cărții, lăspeda grea de exploatare, mizerie și întinerie a rînduitorilor vechi. Scriitorul scoate la iveală însă depozitul imens de ură adunat în sufletul oamenilor. Toată lumea lui se mișcă purtată pe valul acestei ură, către o răsturnare inevitabilă. „Să nu uitați, Dărie”, nu e o poruncă adresată doar eroului, de maiică-sa, într-o răoapă halucinantă. E o chemare a întregii cărți, care deși se petrece acum o jumătate de veac, tînde prin toată vibrația ei interioră către vremea noastră.

Atunci perspectiva revoluționară e ceva exterior realității, o dimensiune introdusă de scriitor din afară în mișcarea vieții?

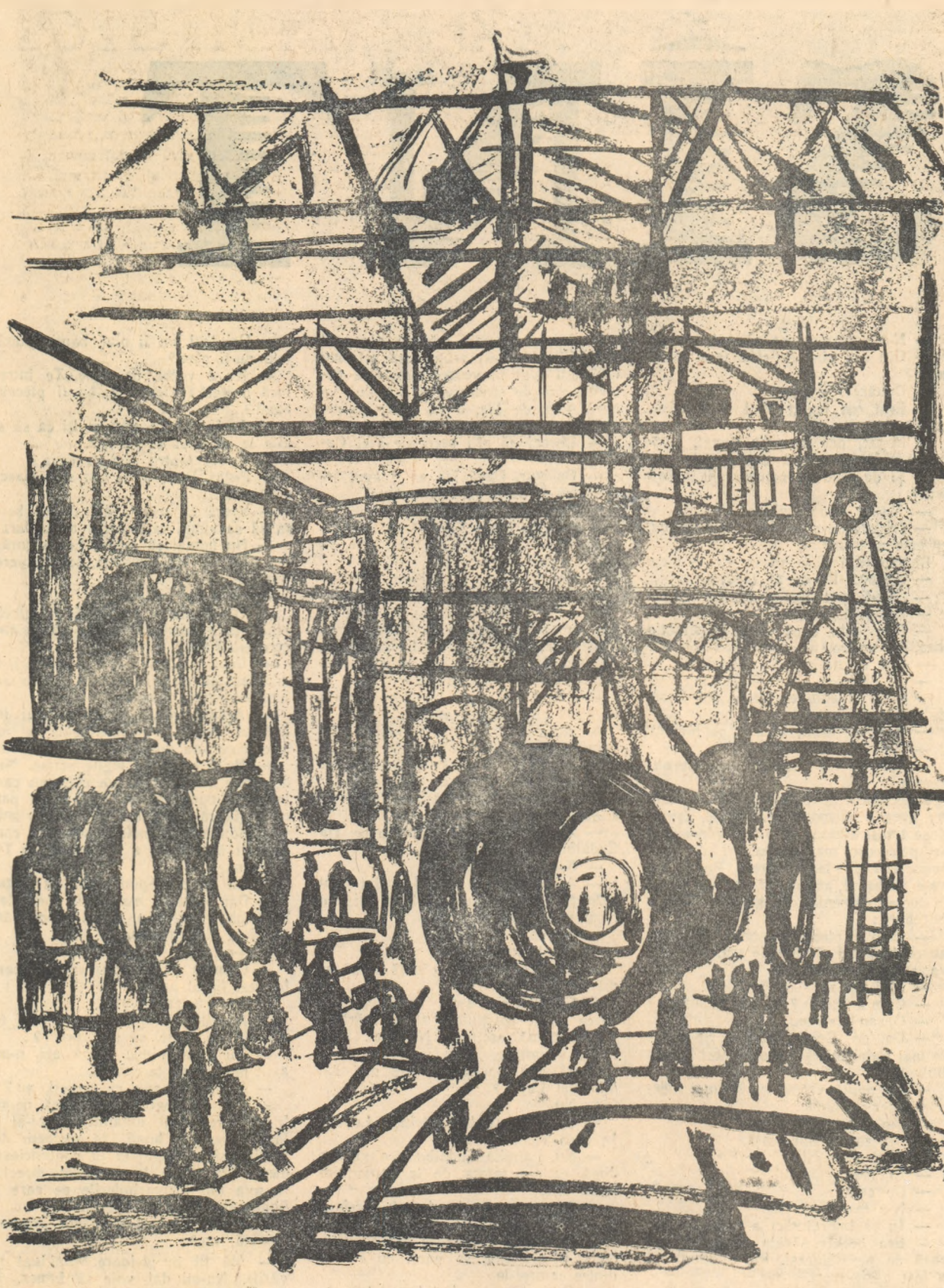
Nu, pentru că depozitul acesta de ură salutară, cu toate rătăcirile lui către viitor, exista efectiv în conștiința țărănimii în epoca de care se ocupă cartea, dar el nu putea fi detectat de-ici cu ochii epocii noastre. Realitatea literară cu perspectiva revoluționară e realitatea înțeleasă în lumina convingerilor marxiste, reconștită cu alte cuvinte în toată articularitatea ei o realitate mai bogată, mai profundă, în măsură, inabordabilă cu mijloacele vechiului realism. Desigur că acolo unde viața însăși e în plină fierbere revoluționară, natura ei denșie țere apare la suprafață în mod izbitor. O literatură a realităților socialiste e prin urmare favorizată de la început, prin acest raport. Dar nici ea nu poate cuprinde integral perspectiva pe care o capătă dezvoltarea vieții în astfel de condiții, decît susținută de concepția marxist-leninistă, animată de idealurile „clasei în atac”, înarmată cu un puternic spirit de partid. Multe cărți despre realitatea socialistă sînt lipsite de această strălucire specială, chiar cînd dau imagini destul de corecte ale prefațierilor din jurul nostru. Ele se opresc la suprafața lucrurilor, relatează ceea ce se vede imediat, nu descoperă, nu re-lead nimic.

Perspectiva revoluționară nu e un fel de anticipație a viitorului cum își

închipea unii. Dacă ar fi așa, colecția povestirilor fantastico-științifice ar cuprinde operele cele mai realist-socialiste din literatura noastră. Reportajele lui Geo Bogza la „Porțile Măreției” sau de-a lungul „Meridianeilor Sovietice” se numără printre acestea nu prin anticipațiile grandioase pe care le fac atât de des, ci prin mesajul revoluționară conștinut în ele. Electricizarea satelor apare astfel ca sfîrșitul unei nopți seculare de adevărat cosmar preistoric în care oamenii, sîmțind să se desoată pierdut, singuri, sugrumați de o teroare ancestrală, izbucneau în rîcnethi deznădădui: „Care ești acolo, măi? Săriți, mă omoară!”; plecările și sosirile de avioane anunțate în aerogera Moscovei, un poem continental al uriașelor distanțe adresat de Maiakovski cu vocea lui adîncă și caldă întregii lumi; pădurile înălțate în calea vînturilor, un semnal transmis astronomicilor din Marte; „socialismul a triumfat pe a șasea parte a pămîntului și se îndreaptă acum spre comunism”. Perspectiva revoluționară nu se rezumă nici la ceea ce a încercat să o reducă Lukacs, adică doar la o simplă prelungire a destinelor eroilor, schițată de scriitor prin jocul de terminologii psihico-sociale și împinsă dînculo de acțiunea propriu-zisă a unei cărți.

Toată literatura realistă, de la Stendhal la Balzac și la Tolstoi, îngăduie de fapt o astfel de prelungire. Perspectiva revoluționară aruncă o lumină asupra viitorului eroilor nu în sensul strict temporal, adică înțîndu-ne să gîșim cam ce se va întîmpla cu ei pște cîva timp, ci într-un sens istoric, prelungind sensuri istorice noi prin linia unor destine individuale. Nu faptul dacă în „Setea”, de pildă, se întrevede să zicem iminenta înscriere a lui Mitru într-o gospodărie agricolă colectivă, sau apropiata regăsire sufletească a soților Teodorescu interesează pînă la urmă, ci dacă romanul schițează prin toată această mișcare înainte un răspuns, o dezlețare unui conștinț de contradicții sociale și morale în ordine istorică, dacă abordează începutul nuii capitol de existență al umanității pe care o studiază. Și Titus Popovici o face, arătînd cum pornește să se rezolve în epoca noastră veche „dramă a pămîntului”. O implicație mult mai mare a istoriei în viața individuală și prima descoperire — aș spune — pe care o afirmă scriitorul pornit să investieze realitatea în scrierile ei adînci. Romanul nostru actual ținde către fresca socială, nu atât din cauza unei lîrșe de stringență în construcția epică (deși nici efectele ei nu sînt negliabile), cît dintr-o cerință specială interioară.

Ov. S. Crohmaniceanu

EUGEN MIHAESCU

„Buzinele” 23 August 1964, Gazaneria

BICAZ

(Urmare din pag. 1)

partă sfîncile, pînă cînd si-a găsit albia în care sare și fierbe acum. Șoseaua largă pentru a cuprinde un camion bine încărcat urcă încet. Ne oprim adeseori pentru a privi turnurile pînă la cer ale muntelui, de care s-au agățat pale de nori, metereze clădite de cicloti, culise adînci care se înfundă în beznă și de unde ne suflă duhul înghețat al iadului. Dacă oăd turnuri, culșse și metereze este pentru că simt nevoia să umanizez aspectul, să-i imprumut un sens constructiv. În realitate rămîn uimit și apăsă de enorma acumulare de materie, de lipsa ei de intenție. Mi tre-buie cugeat tare și păgîn pentru a admite această risipă uriașă și fără sens a materiei. Am ajuns la o răscruce; un drum în munte țale pe-a noastră. Locul s-a lărgit puțin și la marginea apelor care leneșesc aici în ocoturi tremurante, sub soarele miștos, a crescut tîpșan de iarbă, unde ne-am putea odihni. Cînd scădăm din îngustimea cheilor, localitatea Ghilcoș, cu vilele ei bine îngrijite pe cele două părți ale lacului, ne oferă odihna nopții. Lacul este produsul unei surprîzi de teren, ca altcea, oprite în loc în trecătoare, unde ne-au înșpămintat de mai multe ori despicături adînci ale masivului, șis-turi alunecate. Din fundul lacului se trăsă trunchiuri petrificate de copaci, bu ramuri întinse ca niște brațe schilode. Sînt victime ale vieții în luptă cu materia anorganică. Ne consolează

a doua zi reflexul delicat al stîncilor ferguinoase în apele nemiscate, o dată cu explicația faptului pentru care i s-a zis noianului încruntat de ape — Lacul Rosu.

Am trecut deci printr-o regiune arhaică, unde natura a trăit mari evenimente în timpul evoilor geologice anterioare, și lucrarea care se desvîrșește acum la Bicaz, în pragul cheilor, imi apare într-o lumină nouă. Gigantismul lucrării omenești se încadrează bine într-al naturii. Este un loc al eforturilor supreme. Dar după ce s-au îndalțat trîmbete de laudă și au înghețat, după ce a încalcat Ossa pe Pelion, după ce au ros vînturile din creștele fepoase, s-au prăbușit straturi și s-au săpat văi, oamenii de la Bicaz continuă acum lucrarea naturii cu gînd de libertăți și uman. String apete Bistriței, într-un loc enorm, le due pînă în pragul abisului săpat cu socoteală, între pe-

refii articulați în terase descendente, unde conducătorii excavatoarelor au răscolit pămîntul și am văzut acum pe zădăc netezind cumine cu mistria. Apele vor muzi năpraznic în turbine, dar se vor aprinde lumini prietenoase în vechile sate a restrîști, vor scintila tremurătoare în șiruri lungi pe drumuri, în preajma noilor industrii ale țării. O parte a apelor scăpate din fierbere și tumult se vor întoarce către părțile mai joase ale țării, acolo unde vîntul umplea toată zarea cu praful cîmpilor secetoase și alergau cîiștii Bărganului, pentru a le aduce fecunditatea. Este cea mai mare lucrare tehnică a Romîniei. Și dacă ești un prieten al civilizației, dacă aprobă și admiri orice gînd al finalității umane introdus în natura haotică și brută, nu se poate să nu încerci o emoție.

Tudor Vianu

Primejdia revizionismului

(Urmare din pag. 1)

Calea specifică de infiltrare a ideologiei capitalismului în declin o constituie, în ultimul timp, reinvierea tendințelor revizioniste, care pun în discuție baza teoretică și generalizările gândirii revoluționare. Respins continuu pe plan politic și teoretic — de la Ed. Bernstein și K. Kautsky pînă la exponenții actuali ai social-democrației de dreapta și la renegații marxismului (H. Lefebvre, Wahl Vidmar, R. Aron) — revizionismul negă caracterul de clasă al statului, inevitabilitatea revoluției pentru trecerea de la capitalism la socialism și rolul partidului de avangardă a clasei muncitoare, subînțînd astfel implică și principiile construirii unei culturi socialiste.

Umbrind cu intenție caracterul antidogmatic, critic și revoluționară al socialismului științific, revizionismul îmbracă haina unei concepții mlădioase și adaptabile noului stadiu al evoluției sociale, proclamîndu-se ne justificat campionul luptei împotriva dogmatismului. Promotorii revizionismului caută astfel să zădruncine bazele principale ale ideologiei revoluționare, predicînd apolitismul și atitudinea liberalistă în problemele artei și literaturii.

Calea pe care încearcă să pătrundă ideologia reacționară a burgheziei în literatură și artă e în primul rînd, campania împotriva principiilor realismului socialist și renegarea succesele obținute de literatură ce se dezvoltă pe baza acestei metode de creație. Uitînd că Lenin a definit libertatea de creație în literatură în funcție de specificul muncii artistice, „mai puțin susceptibilă decît oricare alta de egalizare mecanică, de nivelare” și că a recunoscut necesitatea unui „cîmp larg inițiativei personale și înclinațiilor individuale... cîmp liber gîndirii și fanteziei, forme și conținutului” — exponenții ideologiei reacționare ridică o barieră artificială între sinceritatea artistului și exigențele artei realist-socialiste. Pe linia unei false obiectivități științifice, revizionistii notorii (Vidmar, Stoinic) pledează pentru depășirea „sincerității” a creatorului, pentru o „spontaneitate” în afara realității revoluționare. În același timp, marcînd o clară deviație ideologică, unii esteticieni polonezi par a descoperi o „antinomie tragică între spiritul revoluționară și inovație” sau „o contradicție fatală între conținutul revoluționară și forma conservatoare”. Eroarea acestor esteticieni constă în aceea că, perorînd despre originalitate, ei pierd din vedere faptul că inovațiile posibile trebuie să se dezvolte în spiritul veridicității, nu împotriva ei, să se exercite în avantajul creației realist-socialiste, așa cum arată N. Dneprov în „Dăfense de l'esthétique réaliste”. Lit. Sov. 11/1958. Nu este însă greș de văzut în această pledoarie pentru „libertatea” de creație, intenția de a elimina orice contingență a scriitorului cu năzuințele epocii sale, de a reduce considerabil rolul social al artei și de a impune indirect apolitismul, indiferența față de uriașele eforturi constructive ale lumii socialiste.

Scriitorii noștri sînt mîndri că au creat opere care exprimă interesele poporului, că au conturat viabil proiectul nuii lumi socialiste. Or, în această victorie pe calea artei realismului socialist, ei au primit îndrumarea constantă, de neprețuit ajutor, a partidului clasei muncitoare. Înclînturarea sau diminuarea spiritului de partid în literatură echivalează astfel cu scoaterea creației literare de sub îndrumarea partidului, cu deschiderea unui larg cîmp de manifestare a tentațiilor evazioniste și apolitice. Tolerarea unor false valori artistice,

care se caracterizează prin absența problemelor esențiale ale epocii noastre și prin reducerea în planul literar a preocupărilor intimiste, este expresia unei mentalități perimate, ce nu-și găsește justificarea în zilele eroismului colectiv al constructorilor socialismului. În acest sens trebuie să amintim că nu întotdeauna criticii noștri au luat atitudine împotriva tendințelor evazioniste în poezia și proza contemporană. Există încă la unii tineri poeți de astăzi înclinarea către tematica refugului în universul intim și subiectiv, către un lirism amier, dublat de un scepticism fără obiect și fără motiv. Acest apăsător cadru „dispozițional” îl înțîlnim uneori în poeziile lui V. Felea („Soarele și liniștea”) precepte în genere de mărunțime asupra ale vieții personale și străbătute de sentimentul singurătății și al nemulțumirilor eroice. Iar Radu Stanca, în una din ultimele sale poezii, conturează un sumbru tablou dominat de o tristete ucigătoare care — după expresia autorului — „întete mai bine ca o pușcă” și a. Indiferența criticii față de asemenea manifestări pasiviste, care revinve poezia romantică gen „fin de siècle” — ca și atitudinea total laudativă și fără nuanțări calitative față de producția recentă a unor poeți consacrați (A. E. Bacovsny) — sînt departe de a contribui la ridicarea nivelului ideologic și artistic al poeziei noastre contemporane. Este rezatabilă în aceste cazuri lipsa de preocupare a criticii pentru analiza tendințelor sociale a operei poetice.

Literatura în care spiritul de partid e absent sau atenuat și care tînde să iasă din orbita ideologiei revoluționare, transformîndu-se într-un joc abstract, într-un exercițiu inutil și steril, necesită o intervenție cu spirit de răspundere a criticii. În alte cazuri însă, exagerarea exigențelor criticii față de obiectul ei poate duce la o atitudine tot atât de dăunătoare prin negativismul ei. Negativist e critica care fără a seiza precis sensul faptului revoluționară în opera literară, se menține pe linia unei teoretizări inutile, condamnînd fără apel realitatea artistică și dînd loc la confuzii și nelămuriri în verdictul ei. Uneori critica actuală s-a îndepărtat de linia interpretării principale, întîrziind în furul unor noțiuni perimate, total necorespunzătoare literaturii realismului socialist. Acesta a fost cazul discuției asupra conceptului de „modernism”, agravată încă de încercarea de a-l încadra în principiile directoare ale nuii concepții de creație artistică și de a-l utiliza ca argument pentru discreditarea unor încercări literare valoroase.

Mi se pare că un exemplu pentru a ilustra oscilațiile criticii l-a constituit și discuția asupra romanului „Setea”. Reușind valorarea lui incontestabilă, unii croniciari au dus atât de departe analiza elementelor componente, încît au pierdut din vedere — în parte — mesajul revoluționară al cărții și oglîndirea realității în lumina ideologiei de clasă a proletariatului. Cronica din revista „Contemporanul” semnată de Radu Popescu a creat o anumită confuzie în jurul personajelor negative (Găvrila Ursului și fratele său vitreg, Picu, Cloambeș, etc.), considerîndu-le nereprezentative pentru categoria socialistă careia aparțin. Aceste afirmații — slab motivate — erau în măsură a crea un sentiment de nelăcredere în valoarea operei. Alături, lipsa discernămintului ideologic a dus la atitudinile conciliante sau la deformarea semnificației esențiale a valorilor literare. Romanul „Groapa” de Eugen Barbu a prilejuit o amplă dezbatere contradictorie, în care s-a manifestat intenția de a pune semnul

egalității între o operă realistă (cu vizibile alunecări naturaliste) și între contestabile realizări ale scriitorilor noștri pe linia realismului socialist. Unele studii critice nu au subliniat îndeajuns nici sarcina literaturii contemporane de a reflecta grandioasa epocă de construcție a socialismului în trăsături de viață complexă și caracteristică. Nu s-a arătat destul că schematismul eroului pozitiv și prioritatea atenției față de personajul negativ își au originea în superficialitatea cunoașterii a realității, precum și în insuficiența înțelegerii a corespondenței între adevărul vieții și adevărul artistic.

Uneori însă atitudinea confuză a criticii a avut consecințe mai alarmante. Ea nu a remarcat îndeajuns faptul că unii scriitori — urmărind a evita idilizarea vieții contemporane — au înfățișat „cazurile” negative drept trăsături esențiale pentru definierea specificului nuii societăți socialiste. Preferința pentru aspectele negative ale vieții contemporane îndică înclinarea către scepticism și psihologism steril (vizibil în unele piese recente, de ex.: „Ce fel de om ești tu?” de Ana Novac), pe care critica noastră actuală nu a stigmatizat-o la timp ca pe o eroare ideologică fundamentală. Optimismul nemotivat din finalul unor opere epice sau dramatice nu a fost interpretat ca o formă de manifestare a spiritului de „autolinștire” și împicioritism.

Mircea Măcaș

CONSTRUCTORUL

La un popas m-am repezit spre munte. În fața, nori ca un ocean de apă și-n jurul meu a piscurilor horă isînd ca niște isușie albăstre să le stropescă ploaia de lumină

Și cînd văzui înaltul unde stam și-n jurul meu a piscurilor horă o îndrăzneală m-a cuprîns întreg — astfel de piscuri nu se văd oricînd! — și aruncau un strigăt peste zărit

— Hei! Auzit-ați huietul cel mare ce-a zguduit ca un cutremur, totul?

„Și atunci, din toată preajma-nnoară am aplecat o voce răspunzîndu-mi venind, parcă, din funduri de prăpăstii:

— L-am auzit! Cum se umplură toate de-invălmășire de cioburi și moloz și pubeșera șurpărilor, trei zile, s-a-nvîrtețit ca un tufan prin cosmos. Am auzit năpraznică vure!

— Eu am iscat-o! C-un baros și o bardă (ce-mi trebuia, puseam la o parte...) am dărîmat tot ce-mi slătea în cale și-mi slăvitea cărarea mea-nainte. Dar v-a ajuns la mări un val de fum?

— Da, l-am văzut stînd în avalanșe urcîndu-și norii purificatori făcuți parcă din abanos și maci și cu pistri de aur pistrițați că pin-și luna garbenă păișe sub negrul lor, iar soarele, făosul, avu de furcă pînă să-și cam ștergă obrazul, de funingine, cu palma. Ce fum cumplit! Puteam să nu-l vedem?

— Eu l-am iscat! C-o torță, c-o făclie (ce-mi trebuia, puseam la o parte...) aprins-am toate stăvilele-n drum! Dar apa ai văzut-o cum curgea? Ați auzit-o clootind la vale?

— Da, am văzut-o spumegînd turbală și clootind în corbiș ca lava din pîntecul a sute de vulcani...

— Eu le-am dat drumul apelor să curgă (ce-mi trebuia, puseam la o parte...) și să înceapă tot ce-mi stă în cale!

„Am început iar să cobor la vale în vocea mi-a vorbit din nou: — Voinice, stai să te scalde soarele, un-te duci? — să-ți odihnești și trupul obosit...”

Am treabă! Construiesc o lume nouă!
Dimos Rendis
În romînește de Ioanichie Oiteanu

EAUN CORGESCU

Eugen Barbu

Mai aproape de viață

ARTE

Dirijori și soliști, oaspeți ai Festivalului „GEORGE ENESCU”

Niciind nu s-a perindat sub cupola Ateneului, într-un timp atât de scurt, ca acela trecut de la deschiderea Festivalului internațional „George Enescu” un asemenea număr de interpreți ai muzicii. Oaspeții de prestigiu, muzicanti și compozitori de la mai și de peste hotare urmăresc cu vădit interes multitudinea concertelor și recitalurilor în cadrul acestui festival...

Scenă din piesa „O scrisoare pierdută”

(Teatrul Național „I. L. Caragiale”)

O NOUĂ STAGIUNE

(Urmare din pag. 1)

reclamele teatrelor se află nemulțumite în fața sarcinii de a elabora spectacole de piese proaspete, izvoite din problematica cea mai actuală și cea mai vie. Știrile pe care le avem de la Teatrul Național „I. L. Caragiale” („Releaua subterană” de M. Benicaci, Teatrul Municipal „Damasarea, gangsterul și necunoscutul” de V. Birlădeanu), Teatrul Muncitoresc C.F.R. („Războiul lui Bogdan” de Ernest Măteiu), Teatrul de Stat din Turda („Urcatul” de T. Băscălan) și desigur cele mai îmbucurătoare, interesant și vorbesc despre pregătirea unor premiere absolute. La acestea se adaugă alte viteză despre marea stradă pentru realizarea unor piese noi care vor fi gata pentru a doua parte a stagiunii și la care lucrează Lucă Demetriuș, Mihail Davidoglu, Franțescu Munteanu, Al. Mironid, Tiberiu Popovici, Eugen Harbu și alți autori deosebit de talentați. S-au curcit și alți autori deosebit de talentați. S-au curcit și alți autori deosebit de talentați...

este încă definitivă nici o piesă despre colectivizare. La aceste observații sumare se mai adaugă faptul că totul regretable și că unele teatre rezolvă imediat cerința reprezentării lucrărilor originale, refuzând piese care se referă la trecutul mai îndepărtat și mai depărtat, și evadând sarcina reprezentării unor piese de actualitate. Teatrul Național din Iași sau Teatrul de Stat din Pitești nu au trecut în planul lor actual de activitate nimic din ceea ce reprezintă contemporaneitatea. Asemenea lacune trebuie impuse de urgență. În aceste zile de început al unui nou an de muncă, cele mai multe teatre din București și din provinciile au demonstrat prin repertoriul său stagiunii că sînt pe deplin conștiente de marea răspundere ce le revine. Este de crezut că cei din urmă două teatre colective teatru nu va intra în discuție corectarea erorilor, în zilele ce urmează.

Cortina s-a ridicat pentru a dezvălui frumusețea și surpriza unei noi stagiuni. Promisiunile înscrise pe listele repertoriului vor cădea rînd pe rînd dimensiunii înfrînturii. Critica dramatică a „Gazetei Literare” se angajează de acum să fie prezentă în noua stagiune, cu fermitate și căldură, cu pasiune și exigență.

V. Mindra

O caracteristică a presei noastre literare de astăzi constă în situarea tuturor revistelor — lunare sau săptămânale, din București sau din provincie — în cadrul aceluiași front de luptă, pe baza unor concepții comune și în numele unor feluri unice. Fiecare revistă literară este chemată să participe la dezvoltarea literaturii realist-socialiste, reflectând construirea socialismului, contribuind la opera de educare comunistă a omului nou. Criteriul de apreciere a valorii unei publicații e dat deci de măsura în care ea răspunde acestor cerințe înalte. Unlează felurilor nu presupune însă un peisaj uniform, intrucît în cadrul și în deplin acord cu aceste feluri, perioadele noastre literare se disting prin trăsături specifice, datorită personalității colaboratorilor lor și mai ales, datorită atenției fidele și se acordă cu deosebire, în ansamblul național, aspectelor locale.

ogîndeste în paginile ei procesul atât de interesant al socializării agriculturii, dar ne apare de-a dreptul de neînțeles cum nu găsește locul cămin și pentru aspectele dezvoltării industriei din Moldova. Alături de foarte vitregită sub raport industrial, această parte a fâriei se află astăzi în plin aplat și în această privință, Uzinele și fabricile, exploatarea minieră și petrolifere își așteaptă cercetătorii și cîntăreții. Construcția socialismului a urzit pe căile progresului Moldova patriarhală, lucru evident la Iasi, la Bacău, la Roman și în altele ale centre.

Literatura publicată de „Jasăul literar” lasă de dorit nu numai din punct de vedere tematic. Nemulțumiri tot atât de îndreptățite privesc și modul în care colaboratorii revistei scriu despre actualitate atunci cînd totuși o fac. Chiar în reportaje despre viața economică a Moldovei de astăzi, pitorescul și din nou amintirea trecutului se afirmă pregnant, cum se întâmplă în reportajele, alături scrise în corădă de A. Leon despre poezia moldovenească și în cel al lui Valeriu Birna, versurile despre actualitate ale poezilor ieseni se caracterizează aproape permanent prin convențional, prin tonul abstract, prin lipsa chipului omului nou. Înfrîntă pre des strofe de un idilișm roz și dulceag sau de un retorism ieftin, incapabil să comunice o emoție ca în poezia E. Mal Intil de George Lesnea:

Senine gânduri, dragi cubinte / Ne duc pe-a lumii drumuri grele; / Tu înainte, înainte! / Cu stele-n ochi și-n înimă stele.

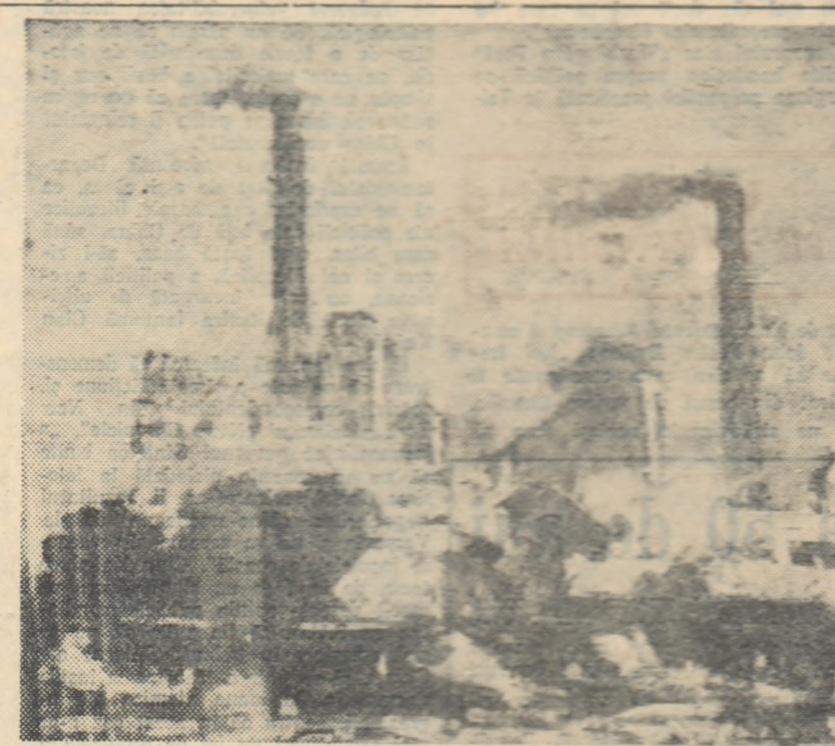
sau în Cu fiecare oră de Florin Mihail Petrescu:

Cu fiecare oră ne depășim într-una / E-o lege de lumină a felurilor noastre / Care largeste aerea, cum dintr-o noară / Luna / Da Jarmec și-adîncime cupolelor albastre.

La Bicaz, același autor nu se zărește nimic din munca eroică a constructorilor, iar lacul de acumulare și dă prilej să schizeze un pastel în culori diafane în care cititorul nu regăsește nici peisajul real, nici ideea însemnată a gîndirii lucrării. Același mod fâc de rezolvare poetică se întâlnește și în Epopeea lumini de Constantin Scrișcă. În cele câteva poeme ale acestui fâc se reduce, superficial, la o simbolistică decorativă. Dacă Florin Mihail Petrescu vede pe lacul de acumulare de la Bicaz hărci albe, zbur senin de albastru, C. Scrișcă descoperă la explicația petroliiferă „flori albe de marmură vie” în dimineața soling de lumină — așezate unei copile imense cu coșulețe blonde —. Cităzător imagine, care de asemenea ascunde, nu deodată munca petroliiferă „Flori de lumină”, „potop floreal”, „Floria din August”, „flori nemăvăzute”, „orgă de slavă”, „orgă biruitoare”, „săcră epopee”, „ev mărșă” și alte asemenea expresii au devenit în versurile poezilor care publică în paginile „Jasăului literar” foarte obișnuite și simple lor enumerare superioară idilișmul și caracterul convențional al versurilor. Poezii de la Iasi, cu unele excepții, au devenit prizonierii unui manierism de care vor trebui să se elibereze, pentru a primi și comunica sugestia impresiei vii ale unei realități clocotitoare care se rează cîntecelor. Are prețioasă dreptate Andrei Arșinar cînd în cartea recentă intitulată Spirit modern prezintă că poezia într-adevăr modernă trebuie să fie combinate și clară, că spiritul modern înseamnă „dăruirea totală, nu ocolul”, că „Imagine mărșă și însăși viața nouă”. Această atitudine nouă trebuie să răzbată în toată literatura publicată de „Jasăul literar”.

Senine gânduri, dragi cubinte / Ne duc pe-a lumii drumuri grele; / Tu înainte, înainte! / Cu stele-n ochi și-n înimă stele.

senine gânduri, dragi cubinte / Ne duc pe-a lumii drumuri grele; / Tu înainte, înainte! / Cu stele-n ochi și-n înimă stele.

SERBANESCU ȘERFI

Fabrica de ciment „Granitul”

Creșterea literară dintre cele două războaie mondiale rămîne însă un teren puțin explorat. Cercetările meritorii nu lipsesc, dar limitarea lor la articole sau stadii de revistă echivalează cu fixarea la joalelor, cu marcare teritoriului numai, urînd abia ulterior să se constituie edificii necesare.

Incercarea de a depăși stadiul punctelor de reper și de a elabora sinteze critice mai cuprinzătoare, chiar dacă nu totale și absolute, reprezintă o întreprindere preioasă. Dacă la această întreprindere conlucra o orientare sigură, o perspectivă ideologică justă și măsura adevăratelor proporții, rezultatele se dovedesc pozitive, mărind reale contribuții critice. Într-un interval relativ scurt s-au înregistrat câteva contribuții venind — fapt înbucurător — tocmai din partea unor critici tineri. Precizarea că sint tineri nu vrea să solicite nici o indulgență, ci implică aici recunoașterea îndrăzneții de a investiga lucrurile neumbale. Datorită lui Dumitru Solomon avem o primă lucrare de ansamblu care urmărește cum se rezolvă spinoasa problemă a intelectualului în opera de dramaturgie și romancier a lui Camil Petrescu. Horia Stancu ne-a dat de asemenea cea dintîi descriere a temelor și tipurilor frecvente în proza stiloasă care aparține lui Cezar Petrescu. Tot un pionier, sub ughiul cuprinderii și dimensiunii, este și Valeriu Ripeanu în „Schiza monografică” dedicată lui George Mihail Zamfirescu. De fapt, toate aceste trei lucrări au un caracter monografic. Din scrupulozitate sau din modestie, autorii evită încadrarea expresă.

O singură lucrare a creatiei lui Camil Petrescu intră în obiectivul lui Dumitru Solomon. În această lucrare, constituind preocuparea centrală, permanentă, a scriitorului, este cea care esențializează, care particularizează creația sa. Situndu-se chiar în focar, în locul sora care converg multiplele fețe ale activității lui Camil Petrescu, criticul își propune să trimită de acolo fasciole de lumină spre ansamblul operelor. Operația aceasta de unificare în baza unui aspect dominant, poate duce la schematizare, la o resîngere

pe marginea lucidității lui Camil Petrescu. Punctul superior de vedere pe care-l afirmă criticul marxist constă însă în relevarea unui fapt mai adînc și mai edificator, anume că „luciditatea” lui Camil nu funcționa în gol, ci servea exprimării unui protest nedeștat, crinon, împotriva societății capitaliste, ostile activității intelectuale, împotriva moralei burgheze, mercantile și vulgare. Nici valoarea de document social a celui mai realizat părți din proza lui Cezar Petrescu n-au fost relevate vreedată cu pregnanță și seriozitate de care dă dovadă Horia Stancu. Ompenitate vizuini criticului marxist nu atrage după sine automat imbrășarea exclusiv laudabilă a unei creații, estomparea umbrilor. Tocmai o asemenea evin, prin faptul că confruntă părțile, compară intențiile cu realitatea, fine seama de dialectica determinărilor externe și interne, respinge apologia, acceptarea neurtică. Cei trei tineri critici se dovedesc maturi în exercițiul profesioniilor lor și prin aceea că nu și idealizează subiectul de care, fără îndoială, îi leagă o pasiune specială. Valeriu Ripeanu, care se vede a fi cucerit de scrierul lui George Mihail Zamfirescu, nu-i iartă nici un moment excesele naturaliste. Dacă pentru „Intunecare” sau „Urcatul” de Cezar Petrescu, Horia Stancu are numeroase și justificate aprecieri pozitive, dezacordul cu conținutul greșit, retrograd, al altor romane ca „Ochi străgouliu” sau „parțial”, „1907”, îl face să observe tot atât de îndreptățit nivelul artistic degradat al acestora, diluția verbală și inconsistența epică.

Abordarea creației unui scriitor dintr-o parte două războaie nu poate constitui o retragere din actualitate, o retrănsare pe poziții mai ferite de focul luptei imediate. A valorifica o operă anterioară, înseamnă a o actualiza și

deci a influența situația literaturii contemporane și optica cititorului prezent. De aceea, de exemplu, critica foarte severă pe care o aduce Dumitru Solomon teoriei noareale a lui Camil Petrescu este menită să contribuie la împiedicarea noțiunii de „intelectual” chiar pentru cei de astăzi, să înlăture iluzia eventuală despre detașare, autonomie și altel. În opera lui Camil Petrescu, criticul extrage fapte concludente pentru lupta noastră actuală împotriva mitului fals al modernismului, sub eticheta căruia se ascunde refuzul de a înțelege realitatea, snobismul aristocrat și disprețul valorilor stabile. Din punctul de vedere al orientării artistice, rezonanțe actuale descoperă V. Ripeanu în concepțiile teatrelor și regiourale ale lui G. M. Zamfirescu, un precursor și prin părțile susținute despre caracterul democratic al artei.

Mai puțin eficientă este actualizarea acestor scriitori, raportată la evoluția literaturii noastre în ansamblu. Asociările în contextul literar și înțelegerile științifice suferă de o evință timiditate și privesc mai mult linia tematică (tradiția inadaptabilă la literatura mahalalei și periferiei), cînd s-ar fi cerut o apreciere mai stringentă pe baza corespondențelor de viziune și de înfăptuire artistică. S-ar fi cerut, cu alte cuvinte, o mai profundă specificare a nivelului la care acești scriitori ridică arta lor, astle încît să decurgă, din asemenea analiză, ce din scrierul lor se continuă în raporturile contemporanilor noștri. Nu raporturile de suprafață interesează, ci continuitatea de fond.

O asemenea continuitate se stabilește cu acele creații care reprezintă componente ale tradiției realiste. Prin ștudiile lor pline de însuflețire, Horia Stancu, Valeriu Ripeanu, Dumitru Solomon aduc o contribuție laudabilă la cunoașterea acestei tradiții. Poate se vor scrie de aci înainte studii mai cuprinzătoare, mai bogate despre aceiași scriitori. Oricum, ele vor trebui să fînă seama de cele actuale.

deci a influența situația literaturii contemporane și optica cititorului prezent. De aceea, de exemplu, critica foarte severă pe care o aduce Dumitru Solomon teoriei noareale a lui Camil Petrescu este menită să contribuie la împiedicarea noțiunii de „intelectual” chiar pentru cei de astăzi, să înlăture iluzia eventuală despre detașare, autonomie și altel. În opera lui Camil Petrescu, criticul extrage fapte concludente pentru lupta noastră actuală împotriva mitului fals al modernismului, sub eticheta căruia se ascunde refuzul de a înțelege realitatea, snobismul aristocrat și disprețul valorilor stabile. Din punctul de vedere al orientării artistice, rezonanțe actuale descoperă V. Ripeanu în concepțiile teatrelor și regiourale ale lui G. M. Zamfirescu, un precursor și prin părțile susținute despre caracterul democratic al artei.

Cronica

deci a influența situația literaturii contemporane și optica cititorului prezent. De aceea, de exemplu, critica foarte severă pe care o aduce Dumitru Solomon teoriei noareale a lui Camil Petrescu este menită să contribuie la împiedicarea noțiunii de „intelectual” chiar pentru cei de astăzi, să înlăture iluzia eventuală despre detașare, autonomie și altel. În opera lui Camil Petrescu, criticul extrage fapte concludente pentru lupta noastră actuală împotriva mitului fals al modernismului, sub eticheta căruia se ascunde refuzul de a înțelege realitatea, snobismul aristocrat și disprețul valorilor stabile. Din punctul de vedere al orientării artistice, rezonanțe actuale descoperă V. Ripeanu în concepțiile teatrelor și regiourale ale lui G. M. Zamfirescu, un precursor și prin părțile susținute despre caracterul democratic al artei.

Mai puțin eficientă este actualizarea acestor scriitori, raportată la evoluția literaturii noastre în ansamblu. Asociările în contextul literar și înțelegerile științifice suferă de o evință timiditate și privesc mai mult linia tematică (tradiția inadaptabilă la literatura mahalalei și periferiei), cînd s-ar fi cerut o apreciere mai stringentă pe baza corespondențelor de viziune și de înfăptuire artistică. S-ar fi cerut, cu alte cuvinte, o mai profundă specificare a nivelului la care acești scriitori ridică arta lor, astle încît să decurgă, din asemenea analiză, ce din scrierul lor se continuă în raporturile contemporanilor noștri. Nu raporturile de suprafață interesează, ci continuitatea de fond.

O asemenea continuitate se stabilește cu acele creații care reprezintă componente ale tradiției realiste. Prin ștudiile lor pline de însuflețire, Horia Stancu, Valeriu Ripeanu, Dumitru Solomon aduc o contribuție laudabilă la cunoașterea acestei tradiții. Poate se vor scrie de aci înainte studii mai cuprinzătoare, mai bogate despre aceiași scriitori. Oricum, ele vor trebui să fînă seama de cele actuale.

Geo Șerban

